

Sak 25/25

Møteinnkalling

I samsvar med møteplan holdes det møte i forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet

3. juni 2025 kl. 12.15

Møtet finner sted i møterom 546

Innkalling er sendt til:

Ragna Aarli, Berte-Elen R. Konow, Jon Petter Rui, August Ødmann Borgmo, Randi Sæbøe, Eirik Brattli og Helene Penne Pedersen

Innkalling er også sendt alle varamedlemmer

Saksliste og sakspapirer følger vedlagt i elektronisk form.

Eventuelle forfall bes meldt snarest til varamedlem og sekretær ved
Ingrid.muftuoglu@uib.no

Ragna Aarli
leder

Ingrid Birce Müftüoglu
sekretær

28.05.2025

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 25/25
Møtedato: 03.06.2025
Journalnummer:

SAKSLISTE

Sak	Saker til behandling
S 25/25	<u>Godkjenning av innkalling og saksliste</u> Saksforelegg følger vedlagt
S 26/25	<u>BOA-rapport: Økonomi, forskningsprosjekter og søknadsinitiativ</u> Saksforelegg følger vedlagt
S 27/25	<u>Rapport fra Disputasutvalget om endringer i ordningen for prøveforelesning og disputas</u> Saksforelegg følger vedlagt
S 28/24	<u>Gjennomføring, frafall og kandidater som er lengeværende i programmet</u> Saksforelegg følger vedlagt
S 29/25	<u>Søknader om forskningstermin</u> Saksforelegg følger vedlagt
S 30/25	<u>Møteplan FU høsten 2025 og våren 2026</u> Saksforelegg følger vedlagt

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 26/25
Møtedato: 03.06.25
Journalnummer:

BOA-rapport: økonomi, forskningsprosjekter og søknadsinitiativ

Innledning

Forskningsutvalget og fakultetsstyret skal blir forelagt en rapport om fakultetets bidrags- og oppdragsfinansierte aktiviteter (BOA) to ganger i året. Rapporten skal primært gi en oversikt over fakultetets BOA-inntekter, prosjektportefølje og søknadsinitiativer.

Et par av hovedpunktene siden forrige rapportering (jf FU-sak 70/24), er at fakultetet fikk innvilget sin første ERC-søknad. Prosjektet, som er i kategorien Consolidator Grant, har tittelen «*Understanding the law's complex association between criminal insanity and mental disorders (COMPLEX)*» og ledes av professor Linda Gröning. Verdt å nevne er også at fjoråret var historisk svært godt for fakultetet, men en samlet tildeling på rundt NOK 57 millioner for fem nye prosjekter. Utover COMPLEX er de fire andre prosjektene “*Exploring Contemporary Legal Challenges to the Execution of Punishment - EX-PUN* (Henriette Tøssebro), “*Protecting child rights and public safety: Premises for the integration of child's best interest and crime prevention – PROTECT*” (Linda Gröning), “*Explainability requirements for AI used in legal decision-making - LEXplain* (Henrik Palmer Olsen) og “*The North Sea Carbon Basin: Governance for transporting, storing and building an infrastructure for a CCS Regional Hub – NorthCarb*” (Ignacio Herrera Anghustegui). Det vises til [FU-sak 70/24](#) for en nærmere omtale av disse. Utover dette kan det nevnes at det for tiden er en rekordhøy aktivitet når det gjelder arbeid med nye søknader.

For øvrig vises det til fakultetets [strategiplan for 2023 – 2030](#) og [handlingsplan for forskning 2024 – 2025](#).

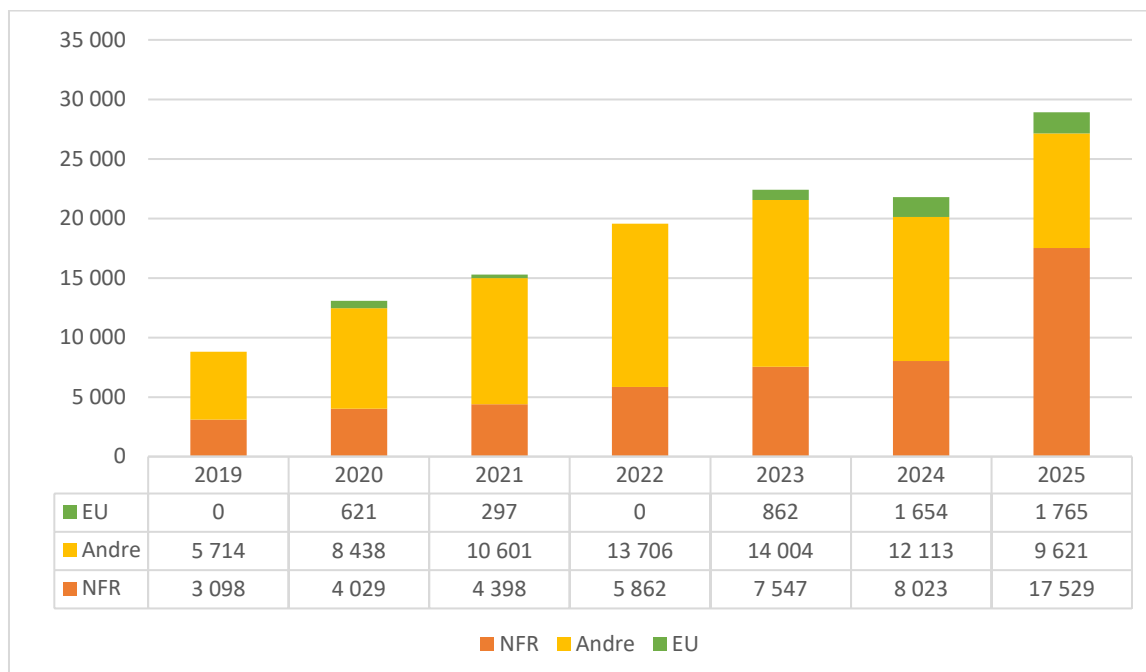
Fakultetets BOA-inntekter

De samlede BOA-inntektene i perioden 2019 – 2024 utgjorde i gjennomsnitt rundt 10 % av fakultetets totalbudsjett, noe som fakultetet har som ambisjon å øke.

Som tabellen under viser, var inntektene fra BOA i 2024 på ca. NOK 22 millioner, som er omtrent på samme nivå som året før.¹ Fakultetet forventer imidlertid en betydelig økning i inntektene i 2025 (i underkant av NOK 30 millioner), som i hovedsak er knyttet til oppstarten av de nye prosjektene som er omtalt over.

¹ Prosjektene som fikk tildeling i 2024, vil først gi seg utslag på regnskapet i 2025 og med full virkning fra og med 2026. I tillegg var det flere prosjekter som ble avsluttet i 2024.

Tabell 1: BOA-inntekter 2019 – 2025 (i NOK 1 000) ²

Finansieringskilder

For perioden 2019-2024 utgjør kategorien «Andre» fakultetets viktigste finansieringskilde og består av midler fra offentlig sektor (departement/direktorat/etater), Trond Mohn forskningsstiftelse (primært i perioden 2019 – 2021) og Akademiaavtalen (samarbeidsavtalen mellom UiB og Equinor). I tillegg kan det nevnes at i underkant av NOK 1 million kommer fra fond og legater, med Meltzerfondet som største bidragsyter.

Inntektene fra Norges forskningsråd har i den siste femårsperioden vært sterkt økende, og vil ifølge prognosen være den desidert viktigste inntektskategorien i 2025. Vi forventer at Norges forskningsråd vil være en viktig søknadsarena for fakultetet også de kommende årene.

Når det gjelder inntektene fra EU, har fakultetet en ambisjon om at disse vil stige i årene framover som et resultat av en målrettet satsing på ERC-prosjekter og deltakelse i prosjekter som er knyttet til de store samfunnsutfordringene (Horizon Europe, Pillar 2). I den forbindelse kan det nevnes at det for tiden arbeides med en ERC-søknad (ERC Starting Grant) til søknadsfristen i oktober i år.

Prosjektporteføljen

Nye prosjekter

Fire av prosjektene som fikk tilslag i 2024 (jf FU-sak 60/24) har alle startet opp, mens det nye ERC-prosjektet først har oppstart i august. Noen av disse har allerede fått på plass de første rekrutteringsstillingene, mens andre er under utlysning eller til komitébehandling. Rekruttering av ph.d.-kandidater og postdoktorer er ofte en utfordring, men det kan se ut til at de nye

² Tabellen viser regnskapsførte tall for perioden 2019 – 2024, mens tallene for 2025 er prognoser. I tallene inngår forskningsprosjekt, oppdragsprosjekt og driftsprosjekt (midler til reiser/opphold, såkornsmidler m.m.)

prosjektene så langt har lyktes i dette. Til sammen har disse fire prosjektene seks rekrutteringsstillinger (fire ph.d.-stillinger og to postdoktorstillinger).

Igangværende prosjekter

Fakultetet har per 30. mai 2025 34 eksternfinansierte forskningsprosjekter. Av disse koordineres 23 av fakultetet, mens fakultetet for tiden er partner i 11.

Som omtalt i tidligere BOA-rapporter, gjenspeiles den faglige bredden i forskningen ved fakultetet også i BOA-porteføljen. Flertallet av forskergruppene har ett eller flere prosjekter som knytter seg til deres område. Det er en overvekt av prosjekter med tyngde innenfor offentlig rett, noe som må sees i sammenheng med hvilke tema som prioriteres av de store finansieringskildene.

Et viktig tematisk område med flere pågående prosjekter er *klima- og energirett*, som også er fremhevet som ett av tre faglige tyngdepunkt i fakultetets strategiplan. Fakultetets prosjekter innenfor temaområdet kan ses i sammenheng med det sterke tverrfaglige miljøet ved UiB og den sentrale satsingen på klima og energiomstilling som har pågått over flere år.

Fakultetsstyret vedtok i sitt styremøte i mai (S 39/25) å etablere et forskningssenter for klima-, energi- og bærekraftsrett, med tittelen COAST Law Center. Senteret skal ha et forskningsfokus innen både privat- og offentligrettslige problemstillinger på hav, marint miljø og maritim relatert virksomhet. Senteret erstatter den eksisterende forskergruppen for klima-, energi- og miljørett, og forskergruppens medlemmer tilknyttes senteret. Senteret er en ramme blant annet for prosjektene HyValue, ImpactWind, NorthCarb og Cofund SEAS.

Et annet viktig tematisk område er *strafferett og straffansvar* (herunder psykisk syke lovbrøtere og barn som begår kriminalitet). Dette miljøet er fra 2024 organisert i den nye forskergruppen for rett, filosofi og psykisk helse, som blant annet samler de store prosjektene DIMENSIONS, CHILDCRIM, PROTECT, COMPLEX i tillegg til EXPUN.

Med oppstarten av CENTENOL og prosjektene LaW-BALANCE og "Styrking av trygderettlig/EØS-rettslig forskning og kompetanseutvikling" har fakultetet også gjennom ekstern finansiering styrket forskningsinnsatsen på EU/EØS-rett og internasjonal retts innvirkning på norske forhold.³

Det vises for øvrig til vedlegg 1 for en samlet oversikt over porteføljen og til fakultetets [nettsider](#) for mer informasjon om de respektive prosjektene.

Innsendte søknader

I perioden november 2024 til og med mai 2025 har fakultetet sendt sju søknader om ekstern finansiering av forskningsprosjekt der fakultetet har rollen som koordinator. Seks av disse er søknader som er sendt til Norges forskningsråd (herunder én til Finansmarkedsfondet), mens én av søknadene er sendt til Trond Mohn forskningsstiftelse til det såkalte TMF Starting Grant-programmet (tidlig karriere) (jf tabell 2 under). I tråd med fakultetets ambisjoner, inngår det rekrutteringsstillinger i samtlige av prosjektene.

Én av søknadene til Forskningsrådet er fra fagmiljøet innen skatterett (jf «WELFIN»), som ble tildelt nettverksmidler med føringer om at det i løpet av perioden 2023-2027 skal utvikles

³ CENTENOL og LaW-BALANCE er finansiert av Norges forskningsråd, mens «Styrking av trygderettlig/EØS-rettslig forskning og kompetanseutvikling» er finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

søknader om ekstern finansiering. De andre fire fagmiljøene med nettverksmidler, har søknader under arbeid og er dermed også i rute med å realisere sin forpliktelse. Det kan også nevnes at én av søknadene er knyttet til det privatsrettslige området der det ofte ikke er utlysinger som vil være relevante.

Utover disse deltar fakultetet så langt i 14 søknader som partner, som alle er til behandling⁴. I rundt halvparten av disse inngår det rekrutteringsstillinger til fakultetet, som er i tråd med ambisjonene. I de andre søknadene der fakultetet deltar som partner, er det tale om å få tilgang til mindre beløp til frikjøp for å realisere publikasjoner og arrangementer samt incentivmidler for studentrekruttering (stipend/vit.ass). Deltakelsen i disse prosjektene vil likevel være av betydning for videreutvikling av nettverk eller ved å gi forskere i tidlig karriere en muligheter til å bygge prosjekterfaring.

Fakultetet er blant annet partner i seks søknader om forskningssentre for kunstig intelligens (*KI-sentre*) som er til behandling i Forskningsrådet (resultatene av søknadsbehandlingen vil være klar i løpet av juni). Universitetet i Bergen har fire av de 19 finalistene, hvorav fakultetet er partner i tre av disse. Det er stor faglig bredde når det gjelder fakultetets bidrag i de potensielle nye sentrene. Et tilslag på ett eller flere av disse sentrene vil dermed kunne styrke fakultetets forskningskraft innenfor ulike fagområder, som for eksempel immaterialrett, erstatningsrett, personvern, juridisk fagdidaktikk, strafferett og rettsstat,

Utover dette kan det nevnes at fakultetet er partner i en søknad om et senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI), koordinert av NTNU, som har gått videre til trinn 2. Temaet for senteret er utvikling av bærekraftig kjernekraft både fra et regulatorisk og næringsutviklingsperspektiv. Beslutningen om tildeling av nye SFI forventes i oktober/november i år.

Tabell 2: Innsendte søknader koordinert av fakultetet november 2024 – mai 2025

Tittel	Finansieringskilde	Program	Søkt beløp (i NOK 1 000)	Status
<i>Enhancing Norway's Financial Market through Improved Regulation of Covered Bonds and Mortgage Securitisation (IMPROVE)</i>	Norges forskningsråd/Finansmarkedsfondet	Spesialutlysing Forskerprosjekt	6 252	Under behandling
<i>Aquaculture and New Regulations on Environmental Flexibility in Planning and Management (FLEXIPLANNING)</i>	Norges forskningsråd	Klima og miljø Forskerprosjekt	12 000	Under behandling
<i>Nordic Domestic Violence: The Criminal Law Responses (NO-DOV)</i>	Norges forskningsråd	Velferd og utdanning	11 997	Under behandling

⁴ Noen av disse søknadene er to-trinns og har gått videre fra første runde.

		Forskerprosjekt		
<i>Norwegian Fiscal Sovereignty and EEA Law – Challenges for Welfare Financing (WELFIN)</i>	Norges forskningsråd	Velferd og utdanning Forskerprosjekt	12 000	Under behandling
<i>Breaking Barriers for an Inclusive Working Life: Exploring the Toolbox of Labour Law in the Face of Population Ageing (BB-4-INCLUSION)</i>	Norges forskningsråd	Velferd og utdanning Forskerprosjekt	12 000	Under behandling
<i>Inclusive Educational Rights: Balancing Rights of Violent Children, Their Peers and Educators (INCLUDE)</i>	Norges forskningsråd	Velferd og utdanning (Kompetanse- og samarbeidsprosjekt)	8 109	Under behandling
<i>Creating an Overarching Planning Framework for the Norwegian Sea (FRAMEOcean)</i>	Trond Mohn forskningsstiftelse	Starting Grant Forskerprosjekt - tidlig karriere	8 278	Under behandling

Tabell 3: Innsendte søknader med fakultetet som partner november 2024 – mai 2025

Tittel	Finansieringskilde	Program	Koordinator	Søkt beløp til JUSS (i NOK 1 000, avrundet)	Status
<i>System support for AI - SysAI</i>	Norges forskningsråd	KI-senter	UiT	9 000	Under behandling
<i>New AI Methods for Innovative Uses of Public Data - Insight</i>	Norges forskningsråd	KI-senter	UiB SV	5 500	Under behandling
<i>Centre for Socially Empowered AI Research - SEAIR</i>	Norges forskningsråd	KI-senter	UiB NT	14 000	Under behandling
<i>Trustworthy AI - TRUST</i>	Norges forskningsråd	KI-senter	UiO	7 500	Under behandling
<i>AI Center for Autonomous Experiments - AI-CAX</i>	Norges forskningsråd	KI-senter	UiB NT	6 700	Under behandling
<i>AI Centre for the Empowerment of Human Learning - AI LEARN:</i>	Norges forskningsråd	KI-senter	UiB PSYK	6 200	Under behandling
<i>Sustainable Applied and Industrialized Nuclear Technology (SAINT)</i>	Norges forskningsråd	SFI (Senter for forskningsdrevet innovasjon)	NTNU	12 300	Under behandling

<i>Nuclear ECV - 4th generation nuclear reactor technology integration in a state-of-the-art Energy Construction Vessel</i>	Norges forskningsråd	Grønn plattform Innovasjonsprosjekt	Vard Group	6 000	Under behandling
<i>Rethinking global governance—health, climate and beyond - RETHINK</i>	Norges forskningsråd	INPART (Internasjonale partnerskap for fremragende utdanning, forskning og innovasjon)	UiB SV	500	Under behandling
<i>Innovating Public Procurement for a Sustainable Future: Strengthening Local Food Producers and Emergency Preparedness</i>	Norges forskningsråd	Mat, miljø, klima og folkehelse (Kompetanse- og samarbeidsprosjekt)	HVL	400	Under behandling
<i>IMAGINE - Integrated Management and Governance for Inclusive and Nature-positive Development</i>	Norges forskningsråd	Arealer under press Kompetanse- og samarbeidsprosjekt)	UiB BIO	400	Under behandling
<i>RIFT – Regelverket innvirkning på implementering av ny forskningskunnskap og teknologi - tverrfaglig prosjekt innen juss og biologi som støtter opp under Havbruksløftet</i>	Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering (FHF)	Forskerprosjekt	Havforskningsinstituttet	1 200	Under behandling
<i>Havbruksløftet – Innovasjon gjennom samhandling og syntese av kunnskap fra næring, myndigheter og forskning</i>	Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering (FHF)	Forskerprosjekt	UiS	300	Under behandling
<i>Law and Forest</i>	NordForsk	Sustainable forests	Lund universitet	1 000	Under behandling

Nye søknadsinitiativer

Det er for tiden et svært høyt aktivitetsnivå når det gjelder arbeid med nye søknader som planlegges sendt i løpet av året. Når det gjelder søknader til Norges forskningsråd der fakultetet har rollen som koordinator, ligger det an til at seks av søknadene vil være i kategorien «banebrytende forskning» (FRIPRO). Dette er det største omfanget av FRIPRO-søknader under arbeid noen gang i fakultetets historie. Utover dette vil minst sju søknader bli sendt til de tematiske utlysingene som har søknadsfrist i mars hvert år, inklusiv den varslede utlysingen som er øremerket rettsvitenskapelig forskning (planlagt søknadsfrist ultimo september) og KSP utlysningen om vold i nære relasjoner med søknadsfrist 20. november. Videre arbeides det som nevnt med en ERC-søknad (ERC Starting Grant) til søknadsfristen i oktober.

Når det gjelder søknader der fakultetet er partner, kan det nevnes at vi er med i et *SFF-initiativ* (sentre for fremragende forskning) som har søknadsfrist i september. Tematikken er knyttet til migrasjon, etnisitet, integrasjon og helse. Videre er fakultetet med i to søknadsinitiativ knyttet til nye *sentre for bærekraftig areal- og naturbruk*. Forskningen i sentrene skal bidra til å løse felles utfordringer på areal- og naturområdet og vil ha en budsjetttramme (eksterne midler) på mellom NOK 90 og 130 millioner. Målet er at fakultetet gjennom deltakelsen i sentrene skal få midler til fire rekrutteringsstillinger til sammen.

Forskningsrådets styre har vedtatt at det skal opprettes et *porteføljestyre for forsvar, nasjonal sikkerhet og beredskap* fra 1. januar 2026. Utlysingene fra porteføljestyret er ennå ikke publisert, men det vil være snakk om tema hvor det vil bli etterspurt rettsvitenskapelig kompetanse og der fakultetet kan være en sentral aktør.

Utover dette arbeides det med søknader blant annet til NordForsk og Akademiavtalen (samarbeid mellom UiB og Equinor), og det vil etter all sannsynlighet også komme andre søknadsinitiativ der fakultetet vil ha rollen som partner mot søknadsfristene i Forskningsrådet i høst.

Nye virkemidler for banebrytende forskning

Forskningsrådets økonomiske handlingsrom for 2025 har økt med NOK 500 millioner, som i hovedsak vil brukes til å forsterke innsatsen for banebrytende forskning. Til sammen skal det deles ut 1,4 milliarder kroner for å utvikle ledende forskningsmiljøer og løfte fremtidens konkurranseevne.

Blant annet er det satt av NOK 30 millioner til kortvarige forskerprosjekter for å teste ut radikale forskningsidéer, NOK 160 millioner til toppforskere for å utvikle verdensledende forskningsmiljøer og NOK 60 millioner til å øke antall søknader til ERC. Utover dette kan det nevnes at forskerprosjekt i kategorien «tidlig karrier» har fått økt rammen fra 8 til 10 millioner per prosjekt. Dette er virkemidler som fakultetet vurderer som positive og som kan være relevante for noen av forskningsmiljøene på sikt.

Styrket eksternfinansiering ved UiB

Det er nylig blitt utarbeidet en rapport på oppdrag fra universitetsledelsen for å danne grunnlag for råd og anbefalinger om tiltak for styrket eksternfinansiering (https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/styrk_uib_2025_0.pdf). Oppdraget må ses i lys av at UiB i 2023 opplevde et fall på over 85 prosent i nye, tildelte forskningsmidler fra Forskningsrådet og endrede økonomiske rammebetingelser for universitetene.

Utvalget, som ble leder av professor Ragna Aarli ved Det juridiske fakultet, la i rapporten frem følgende anbefalinger:

- Utvikle og bevare god søknadskultur
- Økt mobilisering av nye søkere og erfarne søknadsskrivere
- Treffsikker bruk av insentiver
- Tilstrekkelig administrativ støtte i søknads- og driftsfase
- Strategisk og langsiktig planlegging

Fakultetsledelsen, i tett samarbeid med fakultetets forskningsadministrasjon, har jobbet systematisk med disse områdene gjennom de siste årene. Det er heller ingen motsetning mellom anbefalingene og strategien fakultetet har lagt for forskningsfeltet i strategiplanen som gjelder til 2030. Forskningsutvalget anbefalte i sak 20/25 at det ses hen til STYRK-rapporten ved utarbeiding av handlingsplan for forskning for neste periode (2025 -2027)..

Vurdering av status for BOA

Med flere store og mellomstore tildelinger de siste årene har BOA blitt et viktig område for fakultetet både økonomisk og faglig. BOA-prosjektene bidrar til høy aktivitet blant annet i form av publikasjoner, arrangement, nasjonalt og internasjonalt samarbeid. De gir også et svært viktig tilskudd i form av rekrutteringsstillinger som stipendiat eller postdoktor.

Fakultetet er særlig fornøyd med økningen i prosjekter støttet av Norges forskningsråd og tildelingen av ERC-prosjektet COMPLEX. Dette er prosjekter som vurderes av internasjonale eksperter, og som oppnås i skarp konkurranse med andre institusjoner og disipliner. Å lykkes på denne arenaen viser at mange av våre forskere evner å utvikle prosjekter som holder et høyt faglig nivå.

Fakultetet er videre fornøyd med omfanget og kvaliteten på prosjektsøknadene som har vært utviklet, og vil særlig trekke frem som positivt at søknadene kommer fra mange ulike prosjektledere og representerer en stor bredde i fagområder. Fakultetet vil spesielt fremheve det pågående arbeidet med søknader til Forskningsrådet innen banebrytende forskning (FRIPRO) og arbeidet som skjer i regi av nettverksprosjektene når det gjelder målrettet satsing på å utvikle søknader om forskningsprosjekt.

Fakultetet har satset strategisk på ekstern finansiering, der hovedfokus har vært på å øke kvaliteten på innsendte søknader, fremfor å nødvendigvis øke antallet søknader. Fakultetet har også særlig vektlagt større søknader som vi selv koordinerer eller er en sentral partner, og som gir rekrutteringsstillinger. Det legges opp til videreføring av denne praksisen.

Å lykkes med BOA vil bli særlig viktig for fakultetet fremover, ettersom de generelle bevilgningene til universitetet blir mindre. Som orientert om i FU-sak 62/24 er forskningsadministrasjonen presset på kapasitet som følge av økning i oppgaver, økning i prosjektporteføljen og bortfall av stillinger. Det er derfor behov for en streng prioritering av ressurser fremover. Fakultetet vil ha særlig fokus på å følge opp:

- Kandidater som er aktuelle for å søke ERC
- Søknadsinitiativ knyttet til de tre tyngdepunktene i strategiplanen (klima- og energirett, rettsstat og internasjonalt rettssamarbeid og rammevilkår for næringsvirksomhet og nyskaping).
- Anbefalingene som er gitt i rapporten «Styrket ekstern finansiering ved UiB» (STYRK UiB)

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tar rapporten om fakultetets bidrags- og oppdragsfinansierte aktiviteter til orientering og anbefaler at STYRK-rapportens verktøykasse for mulige tiltak blir vurdert benyttet for å videreutvikle den positive utviklingen i fakultetets ekstern finansierte virksomhet.

Ragna Aarli
forskningsdekan

Randi Sæbøe
seniorrådgiver

Vedlegg
Oversikt pågående forskningsprosjekter – BOA

27.05.2025
RASÆ

FU-sak 26/25 - Vedlegg 1			
Prosjekttittel	Finansieringskilde	Koordinator	Prosjektleder (JUSS)
Understanding the law's complex association between criminal insanity and mental disorders (COMPLEX)	EU	UiB JUSS	Linda Gröning
The North Sea Carbon Basin: Governance for transporting, storing and building CCS infrastructure in the Climate Transition (NorthCarb)	Akademiaavtalen	UiB JUSS	Anchustegui, Ignacio Herrera
Explainability requirements for AI used in legal decision-making (LEXplain)	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Olsen, Henrik Palmer
EX-PUN - Exploring Contemporary Legal Challenges to the Execution of Punishment	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Tøssebro, Henriette
PROTECT	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Gröning, Linda
LAW-BALANCE	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Hack, Melanie
CHILD-CRIM	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Gröning, Linda
Skattelegging i en digital og global økonomi	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Skar, Henrik
Tvisteløsning på grunnplanet	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Nylund, Anna
Et fremragende internasjonalt miljø for komparativ rett og rettskulturelle studier	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Koch, Søren
Wicked Waters: Strengthening a Leading Research Environment for Wicked Problems in Green and Sustainable Maritime Governance in the Nordics	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Anchustegui, ignacion Herrera
En grønnere markedsrett	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Gjendemsjø, Ronny
CENTENOL - Centre on the Europeanization of Norwegian Law - Understanding EEA Law as an integral part of Norwegian Law	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Franklin, Christian

MSCA4Ukraine	EU	UiB JUSS	Eiarsen, Terje
Rettslige implikasjoner av sammensatt (hybrid) virkemiddelbruk	Forsvars- og beredskapsdep	UiB JUSS	Skodvin, Knut Einar
DIMENSIONS	Norges forskningsråd	UiB JUSS	Gröning, Linda
Trygde-/EØS-rett	Arbeids- og inkluderingsdep	UiB JUSS	Franklin, Christian
BARN-NEMND	Barne- og familiedep	UiB JUSS	Bernt, Camilla
Designing a refined legal framework for offshore wind in the North Sea	Akademiaavtalen	UiB JUSS	Schütz, Sigrid Eskeland
Accounting for maternal deaths	UiB Global	UiB JUSS	Aasen, Henriette Sinding
Plast i havet	UiB Marin	UiB JUSS	Schütz, Sigrid Eskeland
Norsk politirettshistorie	Politidirektoratet	UiB JUSS	Fimreite, Anne Lise
Skatterettslige grunnbegreper i en ny tid	Skatteetaten	UiB JUSS	Skar, Henrik
Actionable budgets for sustainable climate and nature governance (ECOBUDGETS)	Norges forskningsråd	UiB SV	Myklebust, Ingunn
Europe's evolving market design towards 2040: Electricity Market Reform and decision-making during its implementation (EVOLVE)	Norges forskningsråd	CICERO	Anchustegui, Ignacio Herrera
COFUND LEAD AI	EU	UiB NT	Tande, Knut Martin
AI in Education: Layers of Trust (EduTrust AI)	TMF	UiB PSYK	Cyndecka, Malgorzata
COFUND SEAS	EU	UiB NT	Anchustegui, Ignacio Herrera
HyValue - Norwegian centre for hydrogen research	Norges forskningsråd	NORCE	Anchustegui, ignacion Herrera
ImpactWind Sørvest	Norges forskningsråd	NORCE	Anchustegui, ignacion Herrera
Historicizing Intelligence: Tests, metrics and the shaping of contemporary society	Norges forskningsråd	UiO	Gröning, Linda
The Political Executive: Cabinet Government Praxis Between Laws and Norms	Norges forskningsråd	UiO	Holmøyvik, Eirik
Klarspråk	KD	UiO	Hans Christian Farsethås
Historicizing Intelligence: Tests, metrics and the shaping of contemporary society	Norges forskningsråd	UiO	Gröning, Linda

1) I prosjekter som koordineres av fakultetet, vil oppgitte beløp kunne inneholde gjennomstrømningsmidler, dvs midler til partnere

Eksternfinansiering JUSS (i NOK 1 000) 1)	Prosjektstart
21 000	2025
5 000	2025
11 990	2025
7 040	2025
12 000	2025
9 999	2023
12 000	2023
1 482	2023
892	2023
1 761	2023
1 299	2023
1 458	2023
21 000	2023

1 800	2023
1 665	2022
12 000	2021
6 500	2021
1 450	2021
5 000	2020
3 500	2020
3 500	2020
13 200	2019
16 000	2019
285	2025
663	2025
1 200	2025
2 440	2024
1 300	2023
10 200	2022
2 600	2022
361	2021
1 000	2021
1 400	2020
361	2020

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 27/25
Møtedato: 03.06.2025
Journalnummer:

Rapport fra disputasutvalget om endringer i ordningen for prøveforelesning og disputas

Høsten 2024 oppnevnte fakultetet en arbeidsgruppe for å se nærmere på ordningen for forberedelse og gjennomføring av prøveforelesninger og disputaser ved Det juridiske fakultet (FU-sak [56/24](#)). Rapporten fra arbeidsgruppen sitt arbeid er vedlagt denne saken (vedlegg 1).

Bakgrunnen for arbeidsgruppen var blant annet at fakultetet ønsket å drøfte hvordan man i større grad kan samle fagfellesskapet om prøveforelesninger og disputaser. Et konkret tiltak fakultetet ønsket å utforske var muligheten for å avholde prøveforelesningen på et tidligere tidspunkt enn disputasen, og dermed åpne for at prøveforelesningen kan få større grad av oppmerksomhet og egenverdi enn dagens rutine muliggjør. Andre tema fakultetet ønsket å adressere var hvorvidt det er ønskelig med bruk av digital strømming på prøveforelesning og disputas, og hvordan fakultetet kan øke tilgjengeligheten av avhandlingsteksten i forbindelse med disputas.

I FU-møte 27.08.2024 ble følgende arbeidsgruppe oppnevnt:

- Prodekan for forskning Ragna Aarli (leder)
- Ph.d.-programleder Jørn Jacobsen
- Stipendiat Tollef Otterdal Heggen
- Postdoktor Linda Midtun
- Ph.d.-programkoordinator Karoline Aksnes (sekretær)

I etterkant av FU-møtet har Ingrid Birce Müftüoglu og Maja Nilsen også kommet inn i arbeidsgruppen (Nilsen som vikar for Aksnes).

Arbeidsgruppen fikk følgende mandat:

«Arbeidsgruppen skal komme med forslag til mulige endringer i ordningen for forberedelse og gjennomføring av prøveforelesning og disputas som kan bidra til å styrke tilgjengelighet, kunnskap, diskusjon og interesse knyttet til avhandlinger som blir funnet verdig til forsvar for graden ph.d. Arbeidsgruppen skal vurdere om endringer i ordningene for trykking og tilgjengeliggjøring av avhandlingsteksten i forkant av disputas kan gjøre avhandlingen kjent for flere før disputasdagen. Arbeidsgruppen skal også vurdere prosedyrene for forberedelse og gjennomføring av prøveforelesning og disputas som obligatoriske elementene i fullføringen av ph.d.-graden. Arbeidsgruppen kan også vurdere andre elementer i dagens ordning for fullføring av ph.d.-graden.

Arbeidsgruppen bes om å redegjøre for alternative ordninger for tilgjengeliggjøring av avhandling og gjennomføring av prøveforelesning og disputas som blir benyttet ved læresteder i Norge. Arbeidsgruppen bes også om å belyse ulike ordninger utenfor Norge som det kan være relevant å hente inspirasjon fra.

Forslagene skal ikke kreve endring av UiB sin ph.d.-forskrift (FOR-2022-11-24-2593). Oppdraget er avgrenset til ph.d., og arbeidsgruppen skal ikke se på dr. philos, som er regulert i egen forskrift (FOR-2022-11-24-2594).»

I mandatet ble arbeidsgruppen bedt om å levere en rapport med forslag til endringer innen 15. februar 2025, men har fått forlenget frist.

Arbeidsgruppen har hatt 4 møter. Et utkast til rapport ble lagt frem til diskusjon i Forskningsutvalgets møte 6. mai og har også vært diskutert i møte for medlemmer i ansattgruppe B den 15. mai. I etterkant fikk arbeidsgruppen tilsendt kommentarer fra møtet, som er vedlagt denne saken (vedlegg 2). Arbeidsgruppen har innarbeidet synspunkter fra B-gruppen i rapporten.

Sekretariatet har vært i dialog med Det psykologiske fakultet (PSYKFAK), Det humanistiske fakultet (HUMFAK), Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV-FAK), Fakultet for naturvitenskap og teknologi (NT-FAK) og Det medisinske fakultet (MEDFAK) om rutiner og retningslinjer ved disse enhetene. Sekretariatet har også vært i kontakt med de juridiske fakultetene ved UiO og UiT.

Forskningsutvalget kan som programutvalg for ph.d.-programmet ved Det juridiske fakultet vedta endringer i ordningen for fullføring av ph.d.-graden. Ordningen for gjennomføring av disputas er tradisjonsbundet og Disputasutvalget har erfart at det er mange ulike synspunkter på forslagene til endring, både i Gruppe A og Gruppe B. Det foreslås i lys av dette at rapporten oversendes dekanen som bes om å legge frem forslagene for Fakultetsstyret for vurdering av om endringene skal vedtas.

Forslag til vedtak:

1. Forskningsutvalget slutter seg til Disputasutvalgets forslag til endringer i ordningen for gjennomføring av prøveforelesning og disputas med de justeringer som fremkom i møtet.
2. Forskningsutvalget oversender Rapport om ordningen for prøveforelesning og disputas av 3. juni 2025 til dekanen som bes legge fram forslagene for Fakultetsstyret for vurdering av om endringene skal vedtas.

Ragna Aarli
leder

Karoline Aksnes
rådgiver

Vedlegg:

1. Rapport om ordningen for prøveforelesning og disputas

2. Referat fra møte i gruppe B

28.05.2025

KARAKS

Rapport om ordningen for prøveforelesning og disputas

Det juridiske fakultet

Forskningsutvalget 3. juni 2025

UNIVERSITETET I BERGEN

Innholdsfortegnelse

1.	<i>Oppdraget</i>	3
1.1	Mandat	3
1.2	Arbeidsgruppen	3
1.3	Møter	3
2.	<i>Utgangspunkter</i>	4
2.1	Bakgrunn	4
2.2	Rammer i lov og forskrift	5
2.3	Fakultetets ordning	5
2.4	Rapportens innhold	6
3.	<i>Tilgjengeliggjøring av avhandlingen</i>	6
3.1	Regelverk og praksis	6
3.2	Bestilling i avhandlingsportalen	7
3.3	Andre fakultet og læresteder	7
3.4	Arbeidsgruppens vurderinger	8
4.	<i>Prøveforelesningen</i>	9
4.1	Ph.d.-forskriften	9
4.2	Fakultetets ordning	10
4.3	Andre fakultet og læresteder	11
4.4	Arbeidsgruppens vurderinger	12
5.	<i>Disputas</i>	14
5.1	Ph.d.-forskriften	14
5.2	Fakultetets ordning	15
5.3	Andre fakultet og læresteder	16
5.4	Arbeidsgruppens vurderinger	17
6.	<i>Oppsummering av arbeidsgruppens anbefalinger</i>	19
6.1	Tilgjengeliggjøring av avhandlingen	19
6.2	Prøveforelesningen	19
6.3	Disputas	19
Vedlegg 1 Disputas, info.pakke til stipendiat og komite		21
Vedlegg 2 Referat fra møte i gruppe B angående foreslåtte endringer i ordningene for gjennomføring av prøveforelesning og disputas		37

1. Oppdraget

1.1 Mandat

Forskningsutvalget nedsatte i møte 27. august 2024 en arbeidsgruppe med følgende mandat:

«Arbeidsgruppen skal komme med forslag til mulige endringer i ordningen for forberedelse og gjennomføring av prøveforelesning og disputas som kan bidra til å styrke tilgjengelighet, kunnskap, diskusjon og interesse knyttet til avhandlinger som blir funnet verdig til forsvar for graden ph.d. Arbeidsgruppen skal vurdere om endringer i ordningene for trykking og tilgjengeliggjøring av avhandlingsteksten i forkant av disputas kan gjøre avhandlingen kjent for flere før disputasdagen. Arbeidsgruppen skal også vurdere prosedyrene for forberedelse og gjennomføring av prøveforelesning og disputas som obligatoriske elementene i fullføringen av ph.d.-graden. Arbeidsgruppen kan også vurdere andre elementer i dagens ordning for fullføring av ph.d.-graden.

Arbeidsgruppen bes om å redegjøre for alternative ordninger for tilgjengeliggjøring av avhandling og gjennomføring av prøveforelesning og disputas som blir benyttet ved læresteder i Norge. Arbeidsgruppen bes også om å belyse ulike ordninger utenfor Norge som det kan være relevant å hente inspirasjon fra.

Forslagene skal ikke kreve endring av UiB sin phd.-forskrift (FOR-2022-11-24-2593). Oppdraget er avgrenset til ph.d., og arbeidsgruppen skal ikke se på dr. philos., som er regulert i egen forskrift (FOR-2022-11-24-2594).»

I mandatet ble arbeidsgruppen bedt om å levere en rapport med forslag til endringer innen 15. februar 2025, men har fått fristforlengelse.

1.2 Arbeidsgruppen

Forskningsutvalget oppnevnte i samme møte en arbeidsgruppe med følgende sammensetning

- Prodekan for forskning Ragna Aarli (leder)
- Ph.d.-programleder Jørn Jacobsen
- Stipendiat Tollef Otterdal Heggen
- Postdoktor Linda Midtun
- Ph.d.-programkoordinator Karoline Aksnes (sekretær)

Sekretariatet for arbeidsgruppen ble senere styrket med forskningsrådgiver Ingrid Birce Müftüoglu og Maja Nilsen trådte inn som ph.d.-programkoordinator i stedet for Karoline Aksnes i perioden 1. februar til 30. april.

1.3 Møter

Arbeidsgruppen har hatt 4 møter. Et utkast til rapport ble lagt frem til diskusjon i Forskningsutvalgets møte 6. mai og har vært diskutert i møte for medlemmer i ansattgruppe B den 15. mai. Referat fra møte i gruppe B er vedlagt rapporten (Vedlegg 2). Arbeidsgruppen står samlet om forslagene i rapporten.

Sekretariatet har hatt møter med Det psykologiske fakultet (PSYKFAK), Det humanistiske fakultet (HUMFAK), Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV-FAK), Fakultet for naturvitenskap og teknologi (NT-FAK) og Det medisinske fakultet (MEDFAK) om rutiner og retningslinjer ved disse enhetene. Sekretariatet har også vært i kontakt med de juridiske fakultetene ved UiO og UiT.

2. Utgangspunkter

2.1 Bakgrunn

Arbeidsgruppens oppdrag må ses i lys av at det de senere årene sjelden er andre enn kandidat og bedømmelseskomité som har sett den endelige avhandlingen før disputasdagen og at det har blitt vanskeligere å samle fagfellesskapet om prøveforelesninger og disputaser. Tilgjengeligheten til avhandlinger og oppmøte på disputaser er av betydning for hvor godt kjent fagfellesskapet blir med de avhandlinger som blir forsvart. De praktiske rammene for gjennomføring av prøveforelesning og disputaser er av betydning for mulighetene disse arrangementene har til å bli samlingssteder for faglig diskusjon og utvikling. De mer detaljerte retningslinjene for gjennomføring av prøveforelesning og disputas (tidspunkt, varighet og rollefordeling mellom ulike opponenter) er i stor grad selvpålagte og bygger på tradisjoner som ikke lenger har like sterkt fotfeste ved andre læresteder i Norge eller Norden. Vår tradisjon med prøveforelesning dagen før disputas og med at førsteopponenten gir et sammendrag av avhandlingen er eksempler på dette.

Oppdraget må også ses i lys av koronaepidemien 2020-2022 som førte til at alle læresteder ble tvunget til å finne alternative løsninger for praktisk gjennomføring av disputaser. Erfaringer fra denne tiden var at digital tilrettelegging gjorde det mulig å ha opponenter som deltok fra sitt hjemmekontor og publikum som ikke var til stede i Bergen. Det var tidvis større oppmøte til prøveforelesninger og disputaser under epidemien enn før og etter. I kjølvannet av epidemien har flere institusjoner videreført digitale løsninger, dels av klimahensyn for å begrense reisevirksomhet og dels av hensyn til å nå ut til et bredere publikum. De juridiske fakultetene i Oslo og Tromsø strømmer eksempelvis rutinemessig sine disputaser. Ved vårt fakultet er det ikke etablert noen rutine for strømming av disputaser, men flere kandidater har etterspurt dette. Det er heller ingen rutine for digital tilgjengeliggjøring og deling av avhandlingseksemplar i god tid før disputas selv om forholdene ligger til rette for dette.

2.2 Rammer i lov og forskrift

Phd.-forskriften § 15-1. Prøveforelesning og disputas

Ph.d-utdanningen avsluttes med

1. godkjent prøveforelesning over oppgitt emne
2. disputas.

Universitets- og høyskoleloven § 13-1 fjerde ledd gir universiteter og høyskoler kompetanse til å gi forskrift om doktorgradsutdanninger. Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen 24. november 2022 nr. 2593 ([FOR-2022-11-24-2593](#)) regulerer doktorgradsutdanningen hos oss. Forskriften gir det rettslige utgangspunktet for denne rapporten. Doktorgradsutdanningen består av flere elementer som samlet sett skal «kvalifisere kandidater for forskning av internasjonal standard og for annet arbeid i samfunnet hvor det stilles store krav til vitenskapelig innsikt og analytisk tenkning, i samsvar med god vitenskapelig skikk og forskningsetiske

standards», jf. forskriften § 2-1. Den viktigste dokumentasjonen på dette er at kandidaten leverer «en vitenskapelig avhandling av internasjonal standard på høyt nivå» jf. forskriften § 2-2. Når kandidaten har levert inn avhandlingen for bedømmelse, gjenstår det som omtales som «doktorgradsprøve» i forskriftens § 15. Prøven består av to selvstendige elementer: En prøveforelesning over et oppgitt emne og en disputas.

Det er fastsatt i forskrift at kandidaten skal gjennomføre prøveforelesning over et oppgitt emne før disputas og at kandidaten skal gi et offentlig forsvar av det vitenskapelige arbeidet i sin avhandling i form av en disputas. Forskriften fastsetter at både prøveforelesning «som hovedregel holdes ved Universitetet i Bergen» og at fakultetet avgjør hvilket språk som kan benyttes. Fakultetet har ellers frihet til å gi rammer for hvilke emner som kan oppgis som prøveforelesningstema, og finne praktiske løsninger for gjennomføring av så vel prøveforelesning som disputas. Dette gir fakultetene anledning til å fastsette prosedyrer som er tilpasset fagfeltet og tradisjoner i fagfellesskapet.

2.3 Fakultetets ordning

Dagens ordning for forberedelse og gjennomføring av disputaser er beskrevet i et samledokument med tittelen «Om avslutning og disputas ved Det juridiske fakultetet, Universitetet i Bergen» (Vedlegg 1). Dokumentet samler tre ulike tekster med veiledning til henholdsvis kandidater, medlemmer av bedømmelseskomiteer og disputasledere.

Den første teksten i samledokumentet («Veiledning i forbindelse med bedømmelse og forsvar av ph.d.- avhandling ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen») er særlig myntet på veiledning av kandidater. I punkt 6 gis det forholdsvis detaljerte beskrivelser av forberedelse og gjennomføring som blant annet oppgir hvilke ukedager en disputas «vanligvis» avholdes på, klokkeslett og varighet for disputas. I punkt 8 gis det en tidsplan for avslutning av forskerutdanningen, fra innlevering av avhandling til doktorpromosjon.

Den andre teksten i samledokumentet gir veiledning til bedømmelseskomiteen og har tittelen «Orientering om doktordisputaser ved Det juridiske fakultet.» Teksten gir forholdsvis utførlige anvisninger på hva som er «vanlig» format og innhold på bidragene fra de to opponentene under

disputasen. Her er det blant annet påpekt at det er vanlig at førsteopponenten gir et sammendrag av avhandlingens innhold.

Den tredje teksten i samledokumentet er en kjøreplan som først og fremst er myntet på disputasleder. Den inneholder manuskript for innledning, introduksjoner, overganger og avslutning av en disputas.

Samledokumentet ble sist oppdatert i desember 2019. Den siste oppdateringen implementerte endringer som fulgte av at UiB endret sin ph.d.-forskrift i 2018 og vedtok ny programbeskrivelse for ph.d.-utdanning i 2019. I 2022 foretok UiB en helhetlig revisjon av de tre ulike doktorgrads-forskriftene. Endringene tok sikte på å fjerne mindre feil og oppdatere regelverket for en ph.d.-utdanning som er i konstant endring. I den någjeldende forskriften for philosophia doctor (ph.d.) er kompetansen til å utstede vitnemål overført til fakultetene. Det er ikke foretatt substansielle endringer av betydning for hvordan selve disputasen skal forberedes og gjennomføres eller for tilgjengeliggjøring av avhandlinger. Fakultetene har i den nye forskriften fått en ny generell hjemmel i § 3 tredje ledd til å vedta utfyllende regler som ikke er i strid med forskriften.

2.4 Rapportens innhold

Rapporten drøfter rutiner for å styrke tilgjengelighet, kunnskap, diskusjon og interesse om tre ulike elementer: avhandlingen (kapittel 3), prøveforelesningen (kapittel 4) og disputasen (kapittel 5). Den nærmere forskriftsreguleringen av disse tre elementene omtales nedenfor, fulgt av redegjørelse for praksis ved fakultetet, andre læresteder og arbeidsgruppens vurdering av behov for endringer i dagens rutiner. Det gis en samlet oversikt over arbeidsgruppens anbefalinger i kapittel 6.

3. Tilgjengeliggjøring av avhandlingen

Phd.-forskriften § 14-1. *Avhandlingens format*

Når avhandlingen er funnet verdig til å forsvares, skal kandidaten levere avhandlingen til fakultetet i standardisert format og i henhold til fakultetets bestemmelser

3.1 Regelverk og praksis

Avhandlingen skal gjøres offentlig tilgjengelig før disputasen og for publikum som deltar på disputasen. UiB har et standardisert format for avhandlingene, men fakultetene rår selv over hvilke andre krav som evt. skal stilles til innlevering og format, for eksempel når det gjelder trykking og antall eksemplarer.

Kandidaten skal levere avhandlingen elektronisk til fakultetet i godkjent UiB-mal som en samlet pdf-fil. Nasjonalbiblioteket får tilsendt digital utgave direkte fra Avhandlingsportalen. Bedømmelseskomiteen vil få tilsendt den digitale pdf-

versjonen av avhandlingen så snart komiteen er oppnevnt og avhandlingen levert. Komiteen får beskjed om at trykket kopi av bedømmelsesutgaven kan etterspørres og et flertall av bedømmere ønsker å ha et fysisk eksemplar for hånden på disputasdagen. Komiteutgave (A4) blir bestilt så snart avhandlingen er levert, uavhengig av om komiteen er klar før innlevering.

Når avhandlingen er godkjent, bestilles det i dag rutinemessig 70 trykte eksemplarer. Av disse eksemplarene distribuerer fakultetet ett eksemplar til Høyesterett, ett til Justis- og beredskapsdepartementet, fire til Universitetsbiblioteket og to til fakultetets eget arkiv. Det holdes også av et eksemplar til disputasleder, og to eksemplarer til opponentene. Øvrige eksemplarer er til doktorandens disposisjon.

Ph.d.-forskriften krever at avhandlingen skal offentliggjøres senest to (2) uker før dato for disputas, jf. forskriften § 14-3. Avhandlingen skal gjøres tilgjengelig slik den ble innlevert til bedømmelse, eventuelt med rettinger av formelle feil, jf. forskriften § 14-2.

Kandidaten kan selv velge å gjøre tilgjengelig en digital utgave i Universitetets åpne forskningsarkiv [Bergen Open Research Archive](#) (BORA). Kandidater med prosjektstipend fra NFR vil normalt være pålagt krav om «open access»-publisering og kan velge BORA-løsningen for å tilfredsstille dette. Det er truffet dekanvedtak om at stipendiater som er finansiert over fakultetets grunnbevilgning har plikt til å tilgjengeliggjøre avhandlingen i BORA med mindre det innen 2 år etter innlevering er inngått avtale med et anerkjent forlag om at avhandlingen vil bli offentliggjort.

3.2 Bestilling i avhandlingsportalen

Etter positiv bedømmelse er det kandidaten selv som bestiller avhandlingen via avhandlingsportalen. Det tar minst 2, men ofte 3-4 uker fra bestillingstidspunkt til de trykte versjonene befinner seg på fakultetet.

I dagens infopakke til stipendiat og komite ber fakultetet komiteen om at innstilling foreligger senest 6 uker før berammete datoer for prøveforelesning og disputas for å ha tilstrekkelig tid til saksbehandling og trykking av disputaseksemplar av avhandlingen. Det er også uttalt at disputaseksemplarer «så vidt mulig skal mangfoldiggjøres senest en måned før disputasdato».

Om innstillingen ikke foreligger før 4 uker før disputas, som ofte er tilfelle, kan det være vanskelig å få de trykte avhandlingene i tide.

Kandidaten kan om ønskelig selv utvide bestillingen med private eksemplarer utover det antall som dekkes av fakultetet.

3.3 Andre fakultet og læresteder

Ved Det psykologiske fakultet (PSYKFAK), Fakultet for naturvitenskap og teknologi (NT-FAK), Det humanistiske fakultet (HUMFAK), Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV-FAK) og Det medisinske fakultet (MEDFAK) trykkes det ikke mer enn 25-30 eksemplar av avhandlingen til distribusjon, inkludert de pliktmessige eksemplarene som skal oversendes til bibliotek.

Flere av fakultetene vurderer å gå over til å benytte digital avhandling både for bedømming og distribusjon, men grunnet problemstillinger knyttet til rettigheter ift. artikkelbaserte avhandlinger er denne løsningen satt på vent. Digital versjon vurderes særlig med tanke på at det vil være kostnadsbesparende. Ingen av fakultetene benytter per i dag digital versjon for økt tilgjengeliggjøring for fagfeller og andre interessenter før disputas.

Oslo/Tromsø/København: Bedømmelseskomiteen får tilsendt avhandlingen i pdf-format. En trykt versjon er tilgjengelig på disputasdagen. Praksis for å tilgjengeliggjøre en trykt versjon av avhandlingen på et tidligere tidspunkt for komiteen varierer.

Stockholm/Uppsala: Opponenten og «Betygskomiteen» får gjerne tilsendt avhandlingen i pdf-format, men doktoranden disputerer på en «endelig» bokversjon som utgis i skriftserie.

3.4 Arbeidsgruppens vurderinger

Ved Det juridiske fakultet har det i hovedsak vært innlevert monografier til bedømmelse for graden ph.d. I 2025 er det flere artikkelbaserte avhandlinger under arbeid, men det har kun vært disputert over én artikkelbasert avhandling. Vurderinger av hva som er hensiktsmessige former for tilgjengeliggjøring av avhandlingen må ta høyde for at monografien står særlig sterkt i vårt fagmiljø, men også at denne ikke lenger er enerådende.

Det er særegent for monografien at det er aktuelt å omarbeide disputasversjonen av avhandlingen til en ny versjon som kan trykkes på et anerkjent nasjonalt eller internasjonalt forlag. Det betyr at avhandlingen vil kunne foreligge i flere ulike versjoner og formater:

- Pdf-versjonen til bedømmelseskomiteen
- Trykt bedømmelsesversjon
- Trykt disputasversjon med tillatte rettinger av formelle feil
- Digital disputasversjon i BORA (åpen tilgang)
- Trykt/åpen digital bokversjon i mer eller mindre bearbeidet form

Det er ikke lenger noen selvfølge at godkjente monografier blir utgitt på et forlag i en «endelig» trykt bokversjon eller på et forlag som tillater åpen tilgang. Fakultetet har etablert en regel om pliktmessig tilgjengeliggjøring i BORA dersom det innen 2 år etter innlevering ikke er inngått avtale om offentliggjøring på et anerkjent forlag. Bestemmelsen om dette skal være inntatt i arbeidskontrakten til stipendiatene og skal sikre at offentlig finansiert forskning kommer offentligheten til gode.

Det vil trolig i mindre grad være aktuelt å utgi en bokversjon av en artikkelbasert avhandling. Siden monografien dominerer hos oss, må imidlertid kandidatenes ønsker og forventninger om å få utgitt en «endelig» bokversjon tas i betraktning når det skal vurderes å lage rutine for økt tilgjengeliggjøring av disputasversjonen. Samtidig legger arbeidsgruppen til grunn at flertallet av avhandlinger som blir publisert på et forlag etter disputasen blir bearbeidet i en slik grad at distribusjon av en digital disputasversjon til et faglig nettverk ikke vil vanskeliggjøre slik publisering, men tvert imot vil kunne bidra til å kvalitetsforbedre det endelige produktet.

Doktoravhandlinger i rettsvitenskap har tradisjonelt sett vært viktige bidrag til fagets litteratur og arbeidsgruppen mener denne posisjonen ville blitt styrket for fremtiden dersom det f.eks i samarbeid med et forlag lot seg gjøre å etablere en skriftserie for utgivelse av avhandlinger, eventuelt med en «print on demand»-løsning som vil være mer risikofri for forlagene enn et trykt opplag. Det anbefales at dette utredes nærmere.

Med dagens rammebetingelser vil arbeidsgruppen anbefale at det etableres en rutine der tallet på trykte disputasversjoner av avhandlingen som bekostes av fakultetet tas ned fra 70 til maksimalt 45 eksemplarer og at kandidaten som hovedregel selv distribuerer den digitale pdf-versjonen til

fagmiljøet 14 dager før disputasversjon i den utstrekning kandidaten selv ønsker. Å trykke 70 eksemplarer av en avhandling på ca. 450 sider i dag ligger på ca kr 14 000. Å trykke samme avhandling i 45 eksemplarer vil koste ca kr 9 000. Dette inkluderer frakt til UiB internpost. Dersom kandidaten ønsker et større antall trykte eksemplarer, kan dette bestilles og bekostes av kandidatens annuum for stipendiatperioden.

Faglig diskusjon om ph.d.-avhandlinger er i allmennhetens interesse og slik sett ikke et spørsmål kandidaten selv kan ha eksklusiv rådighet over. Dersom tallet på tilgjengelige fysiske eksemplarer av handlingen tas ned i antall som foreslått, vil arbeidsgruppen anbefale at ikke bare kandidaten, men også fakultetet ved ph.d.-koordinator, kan gi tilgang til en «read only»-versjon av den digitale versjonen av avhandling til dem som etterspør dette.

Gruppe B har i møte 15. mai gitt uttrykk for at kandidaten bør kunne få anledning til å reservere seg mot at fakultetet ved ph.d.-koordinator kan gi tilgang til en «read only»-versjon.

Det anbefales at muligheten til å få tilsendt digital versjon blir annonsert sammen med informasjon om tid og sted for disputas. Det kan vurderes å gjøre den digitale versjonen tilgjengelig for selvbetjent nedlastning på disputasdagen. Det må i så fall tas kontakt med IT-avdelingen for å få etablert en løsning for dette.

4. Prøveforelesningen

4.1 Ph.d.-forskriften

I forskriften er det gitt nærmere regler for gjennomføring av prøveforelesningen som gir fakultetet forholdsvis vide rammer til å bestemme tidspunktet for prøveforelesningen og hvem som skal fastsette temaet for denne:

§ 15-2. Prøveforelesning

Kandidaten må gjennomføre prøveforelesning etter at avhandlingen er levert inn, men før disputas holdes. Prøveforelesningen er en selvstendig del av ph.d.-prøvene. Formålet med prøveforelesningen er å prøve kandidatens evne til å tilegne seg kunnskaper utover avhandlingens tema og evnen til å formidle disse i en forelesningssituasjon. Prøveforelesningen skal være over oppgitt emne og bør ha en varighet på 45 minutter. Emne for prøveforelesningen bestemmes av fakultetet og kunngjøres for doktoranden ti (10) virkedager før forelesningen.

Prøveforelesningen avholdes som hovedregel ved Universitetet i Bergen og fakultetet selv avgjør hvilket språk som kan benyttes.

Prøveforelesningen ledes av dekanen eller den denne bemyndiger.

Prøveforelesningen skal vurderes av en bedømmelseskomité på minst tre (3) medlemmer. Bedømmelseskomiteen skal normalt settes sammen slik at

- a. begge kjønn er representert
- b. alle medlemmene har doktorgrad eller tilsvarende kompetanse.

Komiteen avgir innstilling til fakultetet om prøveforelesningen bør godkjennes. Innstillingen skal begrunnes dersom prøveforelesningen anbefales ikke godkjent. Fakultetet selv fatter vedtak om godkjenning av prøveforelesning på grunnlag av bedømmelseskomiteens innstilling.

Dersom fakultetet ikke godkjenner prøveforelesningen, må det avholdes ny prøveforelesning. Ny prøveforelesning må holdes over nytt emne og ikke senere enn tre (3) måneder etter fakultetets vedtak. Ny prøveforelesning kan bare holdes én (1) gang. Forelesningen bedømmes så vidt mulig av den samme komiteen som den opprinnelige, med mindre fakultetet har bestemt noe annet. Prøveforelesningen skal være bestått før disputas kan avholdes

Bestemmelsen åpner for at prøveforelesningen kan holdes på et hvilket som helst tidspunkt mellom innlevering av avhandling og disputas. Prøveforelesningen skal vurderes av en bedømmelseskommité på minst tre medlemmer, men det stilles ikke krav om at komiteén er den samme som vurderer avhandlingen. I motsetning til det som gjelder for komiteen som skal vurdere avhandlingen er det heller ikke noe krav om at flertallet i komiteén er uten tilknytning til Universitetet i Bergen eller at «ett av medlemmene, om mulig, er fra en utenlandsk institusjon» (sml. § 11-2 fjerde ledd bokstav b og c).

4.2 Fakultetets ordning

I veiledningen til kandidater og bedømmelseskommiteer omtales ordningen for prøveforelesningen og tidsmessig sammenheng med disputasen slik:

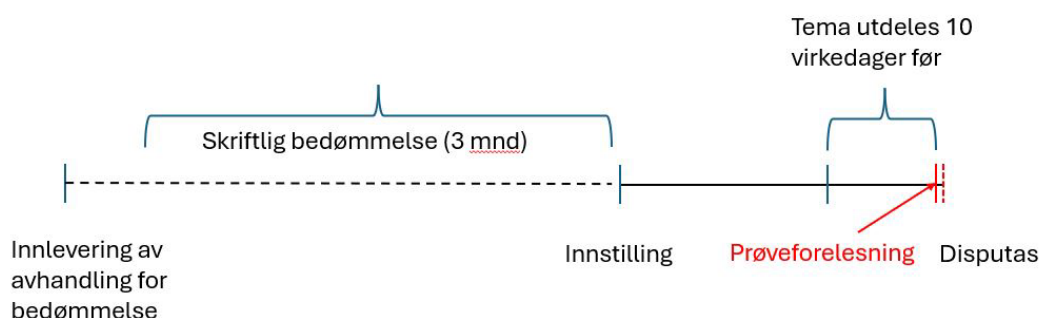
Før forsvaret skal komiteen oppgi emne for prøveforelesning. Prøveforelesningen avholdes vanligvis torsdag ettermiddag kl 15.15 og skal vare i 45 minutter. Disputasen starter normalt kl 10.15 påfølgende dag, med en varighet på rundt 4 timer, inkludert lunsjpause på 45 minutter. Førsteopponent disponerer vanligvis tiden frem til lunsj, mens eventuelle opponenter ex auditorio og annenopponent starter etter lunsj.

Under nåværende dekan har tidspunktet for prøveforelesningen vært satt til kl. 14.15. Dette forutsetter imidlertid at medlemmene i bedømmelseskommiteen kan være til stede på fakultetet i to påfølgende dager. Dette er ikke alltid tilfelle. Av hensyn til komiteen blir prøveforelesningen derfor i en del tilfeller lagt i forkant av disputasen slik at det ikke er nødvendig for medlemmene å avsette mer enn én dag.

Det er begrenset oppmøte fra kolleger og andre til prøveforelesninger og sjelden studenter til stede. Kandidatens familie og eventuelle faglige kontaktnett kommer ofte ikke før til selve disputasen. I og med at prøveforelesningen er tidsmessig forbundet med disputas, er det også vanskelig å få til et tematisk sammenfall mellom prøveforelesning og aktuelle undervisningsemner på studiet. Det er dermed svært få studenter som finner veien til en prøveforelesning.

Det er en viss tradisjon for at bedømmelseskommiteén for avhandlingen legger seg relativt tett opp til avhandlingens tema i valg av tema for prøveforelesningen. Dette innebærer at «kandidatens evne til å tilegne seg kunnskaper utover avhandlingens tema» ofte i begrenset grad blir prøvd.

En tidslinje for dagens ordning kan skjematisk fremstilles slik:

4.3 Andre fakultet og læresteder

Alle fakultetene utenom NT-fakultetet har prøveforelesning dagen før eller samme dagen som disputasen. Det benyttes samme komité til å vurdere prøveforelesningen og avhandlingen med intern leder og ellers eksterne medlemmer. NT-fakultetet holder prøveforelesning i forkant av disputasen, gjerne rett etter innlevering og senest tre uker før disputas. Ansvar for prøveforelesning og disputas ligger til instituttene og det er noe variasjon i rutinene.

Her gir vi eksempel på rutinen for prøveforelesning ved Institutt for biovitenskap som har 300 ansatte, 140 ph.d.-kandidater og omtrent 25 disputaser i året.

- Leder for bedømmelseskomiteen for avhandlingen har ansvar for å foreslå medlemmer til bedømmelseskomite for prøveforelesningen i samråd med leder for instituttets forskningsutvalg.
- I tillegg til leder i bedømmelseskomiteen skal det helst være to fast ansatte fra instituttet i komiteen. II-stillinger regnes som fast ansatte. Komiteleder er også leder av bedømmelseskomiteen for avhandlingen. Begge kjønn skal være representert.
- Komiteen foreslår tema for prøveforelesning som godkjennes av forskningsutvalget.
- Tema for prøveforelesning sendes til kandidaten 10 virkedager før forelesningen. Ph.d.-koordinator bestiller rom, annonserer prøveforelesningen og følger opp og saksbehandler uttalelse fra komiteen.
- Ved ikke godkjent prøveforelesning underrettes instituttet og FU-leder.
- Ved godkjent prøveforelesning, men ikke godkjent avhandling, trenger ikke kandidaten å gjøre prøveforelesning på nytt ved evt. ny vurdering av revidert avhandling.

Et innspill vi har mottatt angående en evt. ordning med tidsmessig separasjon av prøveforelesning og disputas handler om hva som er formålet med prøveforelesningen. Ved SV-fakultetet oppleves det at det er ulik forståelse av prøveforelesningens funksjon og målgruppe. Enkelte ønsker at prøveforelesningen skal være koblet opp mot undervisning og masterstudentene, mens andre er av den vurderingen at prøveforelesningen skal gi kandidaten mulighet til å vise kunnskap om felt som avhandlingen ikke går i dybden på. Om formålet er det sist nevnte, vil det være en fordel at også komiteen for prøveforelesningen har lest avhandlingen.

Oslo: Ved UiO er prøveforelesning og disputas på samme dag. Både prøveforelesning og disputas blir strømmet, men det tas ikke opptak. Normalt er det førsteopponenten som presenterer avhandlingen såfremt ikke kandidaten ønsker å gjøre det selv.

Ved Universitetet i **Tromsø** finner både prøveforelesning og disputas sted på samme dag. Dette er begrunnet i at UiT ønsker å samle hele komiteen fysisk, og finner det da mest hensiktsmessig å ha alt på en dag. Både prøveforelesning og disputasen blir streamet, og opptakene er tilgjengelige i 3 måneder etter disputasen. Doktoranden presenterer selv sin avhandling i begynnelsen av disputasen, noe som normalt varer i 15-20 minutter.

København: Her er det ingen prøveforelesning, men kandidaten presenterer selv avhandlingsarbeidet ved innledningen til disputasen (15-20 min).

4.4 Arbeidsgruppens vurderinger

Det forskriftsfestede formålet med prøveforelesningen er å prøve kandidatens evne til å tilegne seg kunnskaper utover avhandlingens tema og evnen til å formidle disse i en forelesningssituasjon. Arbeidsgruppen mener dagens ordning der prøveforelesningen blir arrangert i sammenheng med disputas har flere svakheter i lys av dette formålet. Når evnen til å tilegne seg kunnskaper ut over avhandlingens tema skal testes gjennom prøveforelesningen, får kandidaten liten tid til å forberede seg til disputas. Arbeidsbelastningen på kandidaten blir lite hensiktsmessig, særlig når prøveforelesning og disputas stadig oftere må legges på samme dag.

Mangel på relevant publikum i dagens ordning fører dessuten til at kandidatene sjelden har en sal «å spille på» i forelesningen. Dette kan gjøre det mer krevende for kandidaten å få vist frem evne til å formidle i en forelesningssituasjon.

Arbeidsgruppen vil anbefale å endre ordningen for prøveforelesning etter modellen som er utprøvd ved NT-fakultetet der prøveforelesning og disputas blir behandlet som to selvstendige prøvingselementer og behandles av to forskjellige bedømmelseskomiteer, men med samme interne komitéleder. Ved bruk av samme interne komitéleder får fakultetet samlet kunnskap om kvalifikasjoner hos én person. Arbeidsgruppen vil anbefale at bedømmelseskomiteen for prøveforelesningen settes sammen av personer med roller som dekker fagfelt, spesifikk kandidatkunnskap og fakultetets undervisning:

- Komitéleder for bedømmelse av ph.d.-avhandlingen (leder)
- Personalansvarlig for kandidaten
- Visedekan for undervisning

Bedømmelseskomiteen bør konsultere veileder. Komiteen skal konsultere emneansvarlig dersom det er aktuelt å legge prøveforelesningen til et emne i masterstudiet.

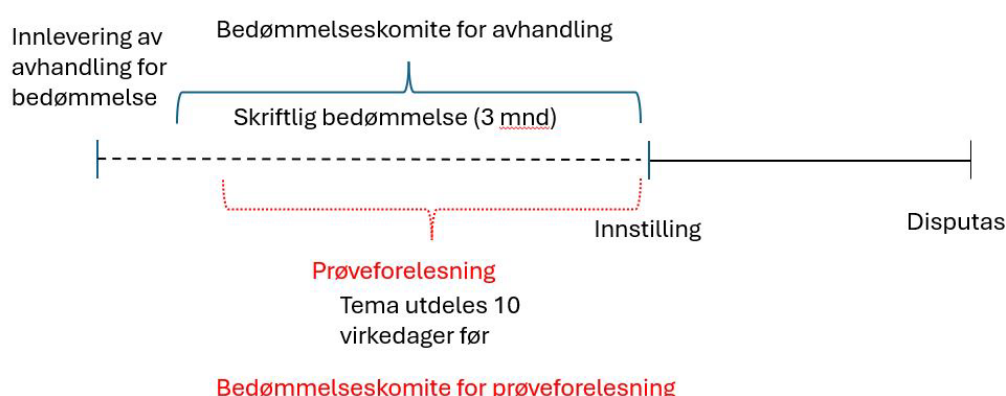
Det foreslås at lederen for prøveforelesningskomiteen pålegges å kalle inn komiteen til møte innen 1 måned etter at avhandlingen er innlevert. Bedømmelseskomiteen for prøveforelesningen fastsetter emnet for forelesningen med utgangspunkt i avhandlingen. Gruppe B har uttrykt ønske om at det bør fremgå eksplisitt av rutinebeskrivelsen for en eventuell ny disputasordning med en egen prøveforelesningskomite at lederen for prøveforelesningskomiteen "skal" ha lest avhandlingen før beslutningen om valg av tema for prøveforelesning tas (se vedlegg 2). Samtidig vurderer Gruppe B at

det ikke er hensiktsmessig å legge klare føringer for hvordan komiteen går frem ved valg av tema. Arbeidsgruppen er enig i at det er lite hensiktsmessig å detaljstyre komiteen gjennom rutinebeskrivelser av oppdraget og mener også at det å formulere et krav om at komiteleder skal ha lest avhandlingen før beslutningen om valg av tema for prøveforelesningen tas fremstår som overflødig. En instruks om at tema skal fastsettes med utgangspunkt i avhandlingen anses i denne sammenheng for å være tilstrekkelig for å sikre at temaet for prøveforelesningen blir adekvat og bygger på kjennskap til avhandlingen.

Arbeidsgruppen vil foreslå at komiteen gis fullmakt til å treffe endelig avgjørelse om temaet, slik praksis hos oss er i dag (sml. NT-fakultetets ordning med å kreve godkjenning av temaet fra Forskningsutvalget).

Ved vurderingen av temaet skal komiteen ta utgangspunkt i kandidatens prosjekt og drøfte hvilke målgrupper som kan være aktuelle for en 45 min forelesning fra kandidatens forskningsfelt. Selv om det er ønskelig å nå ut til et større publikum enn det som ofte er tilfelle i dagens ordning, må temaet gi kandidaten anledning til å vise evne til å gå i dybden av en rettslig problemstilling. Temaet bør bidra til å bygge vitenskapelig kompetanse hos kandidaten og bør slik sett være egnet som ramme for en publisierbar artikkel. Bedømmelseskomiteen kan konsultere veileder og eventuelt en emneansvarlig dersom forelesningen skal arrangeres som ledd i forelesningsrekke på masterstudiet. Dersom det er stor avstand mellom kandidatens forskningsfelt og orientering og emner som er aktuelle på studiet i den aktuelle forelesningsperioden, kan for eksempel bibliotekets forelesningsrom som tar inntil 30 personer, være en aktuell arena for forelesningen. Tidspunktet for prøveforelesning må fastsettes i samråd med kandidaten og bør som hovedregel finne sted før innstillingen fra bedømmelseskomiteen for avhandlingen foreligger. Arbeidsgruppen vil foreslå at tidspunktet for prøveforelesningen er tidligst 3 uker etter at avhandlingen er innlevert og senest 3 uker før tentativ disputasdato. Dette gir et handlingsrom for å fastsette dato for ny prøveforelesning dersom prøveforelesningen ikke blir godkjent. Det følger av forskriften at tema for forelesningen skal kunngjøres for doktoranden ti (10) virkedager før forelesningen.

En tidslinje for arbeidsgruppens forslag kan skjematisk fremstilles slik:

Gruppe B har tatt til orde for at den foreslåtte nye ordningen bør være en hovedregel, men at det bør være anledning til å gjøre unntak dersom det foreligger praktiske vanskeligheter som gjør det ønskelig med tidsmessig nærhet mellom prøveforelesning og disputas, og at terskelen for å gjøre unntak fra hovedregelen ikke bør være høy (se Vedlegg 2).

Arbeidsgruppen mener de praktiske forholdene som Gruppe B er bekymret for, vil være håndterbare innenfor den foreslåtte nye ordningen. Både hensynet til å gi ulike kandidater mest mulig like prøvingsforhold og hensynet til effektiv administrasjon av arbeidet rundt doktordisputaser ved fakultetet taler etter arbeidsgruppens syn mot løsningen Gruppe B foreslår. Arbeidsgruppen vil heller foreslå at fakultetet kan åpne for større tidsmessig nærhet mellom prøveforelesning og disputas, eller at det eventuelt åpnes for at prøveforelesning holdes digitalt, dersom det foreligger særlige grunner. Av administrative hensyn må det i så fall søkes om unntak fra hovedregelen før innlevering av avhandlingen. Bedømmelseskomiteen for prøveforelesningen skal gi skriftlig innstilling til fakultetet om prøveforelesningen er bestått.

Prøveforelesninger bør som hovedregel streames. Den kan med fordel også tas opp for evt. publisering på nett eller for gjenbruk i undervisning dersom kandidaten samtykker til dette.

5. Disputas

5.1 Ph.d.-forskriften

Forskriften inneholder følgende bestemmelse om disputasen:

§ 15-3.Disputas

Ph.d.-kandidaten skal gi et offentlig forsvar av det vitenskapelige arbeidet i sin avhandling i form av en disputas. Disputasen skal være en faglig diskusjon mellom opponenter og ph.d.-kandidat vedrørende problemformuleringer, metodisk og teoretisk grunnlag, dokumentasjon og fremstillingsform. Disputasen skal normalt finne sted innen to (2) måneder etter at fakultetet har funnet avhandlingen verdig til å forsvares.

Tid og sted for disputas skal kunngjøres minst ti (10) virkedager før den avholdes.

Disputas skal normalt avholdes ved Universitetet i Bergen.

Fakultetet bestemmer hvilke språk som kan benyttes under disputas.

Det skal normalt være to (2) opponenter. Begge kjønn skal normalt være representert blant opponentene. De to opponentene skal være medlemmer av bedømmelseskomiteen og oppnevnes av fakultetet selv. I særlige tilfeller kan det oppnevnes opponenter som ikke har vært medlemmer av komiteen.

Disputasen ledes av dekanen eller den denne bemyndiger. Kandidaten skal gis anledning til å forsvare avhandlingen. Øvrige tilstedeværende skal gis anledning til å kommentere ex auditorio.

Bedømmelseskomiteen avgir innstilling til fakultetet om disputasen bør godkjennes.

Innstillingen skal begrunnes dersom disputasen anbefales ikke godkjent.

Fakultetet selv fatter vedtak om godkjenning av disputas på grunnlag av bedømmelseskomiteens innstilling.

Dersom disputas ikke godkjennes, skal ny disputas avholdes. Ny disputas kan avholdes én (1) gang. Ny disputas skal avholdes ikke senere enn tre (3) måneder etter fakultetets vedtak. Ny disputas skal så vidt mulig bedømmes av den samme komité som den opprinnelige.

Disputasen skal være godkjent før vitnemål kan tildeles.

Forskriften fastsetter et normaltall på to opponenter og stiller visse krav til disse, men gir ikke detaljerte rammer om formatet når det gjelder tidspunkter og varighet for den faglige diskusjonen som skal føres med doktoranden.

5.2 Fakultetets ordning

Tidspunktet for prøveforelesning og disputas blir annonsert i Fakultetsnytt og på alle.jur. i forkant. Veiledningen til kandidat og bedømmelseskomite gir ellers en nokså detaljert kjøreplan for disputaser ved Det juridiske fakultet, med tidsmessige angivelser, slik:

«Disputasen starter normalt kl 10.15 påfølgende dag [etter prøveforelesningen], med en varighet på rundt 4 timer, inkludert lunsjpause på 45 minutter. Førsteopponent disponerer vanligvis tiden frem til lunsj, mens eventuelle opponenter ex auditorio og annenopponent starter etter lunsj.

Disputasen avvikles som følger:

1. Innledning ved ordstyrer (dekan eller den dekanen bemyndiger) med presentasjon av doktorand og komiteens medlemmer. Ordstyrer er disputasleder.
2. Førsteopponenten får deretter ordet, og eksaminerer doktoranden, vanligvis frem til lunsj (ca kl 1130/1200).
3. Etter lunsj gis ordet til eventuelle opponenter ex auditorio, eller direkte til annenopponent, som eksaminerer doktoranden i ca en time.
4. Ordstyrer avslutter forsvaret.»

Infopakken til kandidat og bedømmelseskomite inneholder også teksten «Orientering om doktordisputaser ved Det juridiske fakultet» som gir følgende mer detaljerte beskrivelse:

«Etter reglementet skal det være to ordinære opponenter. Hvis det melder seg opponenter ex auditorio, skal disse gis ordet før annen ordinære opponent slipper til. Annen ordinære opponent er altså alltid siste opponent.

Språket på disputasen er vanligvis det samme som avhandlingen er skrevet på.

Disputasen begynner som regel kl. 10.15. Det er ingen formelle regler om hvor lenge den kan eller skal foregå. Det er imidlertid vanlig at første opponent holder på ca. 1 ½ time, og helst ikke mer enn 1 ¾ time. Videre er det vanlig at annen opponent holder på ca. 1 time. Etter første opponent er det vanligvis en pause på ca. 30 minutter. Eventuelle opponenter ex auditorio gis ordet umiddelbart etter pause.

Disputasen skal være en faglig diskusjon mellom opponenter og doktorand vedrørende problemformuleringer, metodisk, empirisk og teoretisk grunnlag, dokumentasjon og fremstillingsform. Det bør legges spesiell vekt på å få etterprøvet holdbarheten av viktige konklusjoner som doktoranden har trukket i sitt arbeid. De problemstillinger som opponentene velger å forfølge, behøver ikke være begrenset til de som er omtalt i komitéinnstillingen. Opponentene bør bestrebe seg på – så langt det er mulig – å gi

diskusjonen en form som gjør at også de som ikke har lest avhandlingen eller kjenner fagfeltet inngående, kan følge diskusjonen.

Det er vanlig at første opponent begynner med å gi et kort sammendrag av avhandlingens innhold, generelle funn osv. Denne gjennomgåelsen har først og fremst til formål å gjøre det mulig for publikum å følge med i den etterfølgende diskusjon. Den bør gjøres rent refererende. Fordi det er diskusjonen mellom opponent og doktorandsom er hovedsaken, bør denne introduksjon gjøres kort, og den skal ikke ta mer enn 15-20 minutter. Det kan være hensiktsmessig å avslutte gjennomgåelsen med å spørre doktoranden om han har noen kommentarer. Dette kan gi doktoranden mulighet til å korrigere evt. misforståelser, rette opp feil som han/hun måtte være blitt klar over, supplere med senere utvikling osv.

Deretter følger opponentens kritiske granskning. Denne bør gjelde såvel avhandlingens opplegg i sin alminnelighet (disposisjon, omfang, innretning, utvalg av stoff) som metodespørsmål og behandlingen av enkeltspørsmål. Det er opponenten som bestemmer hvilke spørsmål som skal tas opp. Granskningen foregår i form av en dialog mellom opponent og doktorand. Av hensyn til både doktorand og publikum er det viktig at det ikke går for lang tid før doktoranden slipper til. Det er vanlig at første opponent avrunder sin opposisjon med en generell karakteristik av arbeidet, men det forekommer også at opponenten har funnet det naturlig å gjøre dette tidligere.

For annen opponent gjelder det samme som for første opponent, bortsett fra innledningen om avhandlingens innhold. Det er hensiktsmessig at de to opponentene på forhånd avtaler rollefordelingen seg imellom. Det kan for eksempel gjøres slik at de tar for seg forskjellige deler av avhandlingen, at den ene (typisk første opponent) først og fremst konsentrerer seg om generelle spørsmål om opplegg og metode, mens den andre tar for seg mer konkrete spørsmål, eller på andre måter. Tidligere var det vanlig at annen opponent hadde et særlig ansvar for tekniske ting, slikt som språkbruk, notebruk, trykkfeil osv. Noen slik regel gjelder ikke lenger, men det er naturlig at én av opponentene kort berører også slike spørsmål. 11

Det er tradisjon at doktorand og opponent tiltaler hverandre i tredje person ("opponenten", "doktoranden"), men dette gjennomføres ikke alltid fullt ut i praksis.

Etter annenopponent er ferdig erklærer dekanen akten for avsluttet og meddeler at saken vil bli innberettet til Universitetsstyret.»

Ordningen som er beskrevet over gir en hovedregel for hvordan disputaser foregår ved vårt fakultet. Tidsplanen må likevel i mange tilfeller settes opp annerledes, av hensyn til opponentene. Dersom prøveforelesning og disputas avvikles på samme dag, blir lunsjpause gjerne lagt mellom prøveforelesning og disputas.

5.3 Andre fakultet og læresteder

Disputaser anses generelt ved UiB som en grunnsteinene i synliggjøringen av universitetets forskningsaktivitet. Samtlige fakultet har en arbeidsdeling mellom institutt som tar seg av faglig oppfølging og praktisk gjennomføring av prøveforelesning og disputas, og fakultet som tar seg av overordnet saksbehandling etter innlevering og støtte til instituttene. Alle fakultetene har faste ph.d.-koordinatorer møter på tvers av instituttene og fakultet for kvalitetsutvikling og -sikring av tjenesten knyttet til siste fase av ph.d.-løpet.

PSYKFAK vurderer å opprette et disputas-team (på lik linje med BOA-team), som kan bestå av fakultetets ph.d.-koordinator, en eller to bestillere og en eller to som tar seg av det praktiske med gjennomføring av disputasen.

Ved alle fakultet benyttes ofte settedekan som disputasleder. Ved de store fakultetene med mange disputaser er det stort sett instituttleder som fungerer som settedekan. Det er likevel rutiner, mer eller mindre strenge, for at dekan må oppnevne settedekan. Ved samtlige andre fakulteter enn juss benyttes gjerne professorer som er emeritus eller emerita som settedekan dersom det er behov for å delegere rollen som disputasleder videre fra instituttleder.

Annonsering av disputas skjer i flere ledd. Ved PSYKFAK annonseres disputaser på fakultetets nettsider 3 uker før disputas. Videre sendes kunngjøring til alle fakultetets ansatte og studenter 1 uke før. Så legges det ut på sosiale medier 1 dag før. I tillegg annonseres alle disputaser på fakultetets skjermer, og i UiB sin felleskalender med lenke til pressemeldingen som kandidaten selv skriver via avhandlingsportalen.

Praksisen ved strømming og hybriddisputaser ved de andrefakultetene varierer. Det er en hovedregel at disputasene holdes fysisk, med fysisk tilstedeværelse av komité og kandidat, men med mulighet for hybrid løsning ved særlige tilfeller. Ved SV er hybriddisputaser under debatt, da det på den ene siden vil spare kostnader og i tillegg til å være et godt alternativt med tanke på miljøhensyn. På den andre siden vil hybride løsninger tære på de administrative ressursene, samt at det kan påvirke oppmøte på den fysiske disputasen. PSYKFAK er på linje med SV, og foretrekker å anvende heldigitale disputaser i de tilfellene digital tilstedeværelse er nødvendig. Ved NT varierer bruk av hybriddisputas blant instituttene, hvor bla. Institutt for biovitenskap etter pandemien har videreført strømming og hybrid ved behov som hovedregel og opplever at dette er kostnadsnyttig og gir økt fleksibilitet.

De juridiske fakultetene ved UiO og UiT har begge videreført at både prøveforelesning og disputas strømmes som hovedregel etter pandemien. Både UiO og UiT understreker behovet for god IT-assistanse for at strømming skal være en god og effektiv løsning, og ikke være belastende for ph.d. koordinator. Ved utfordringer med strømmingen, vil alltid den fysiske disputasen prioriteres. Unntaket er ved hybriddisputaser om nøkkelpersoner som opponenter eller kandidaten selv deltar digitalt. Også i København er digitale løsninger likestilt med fysiske forsvar, og utenlandske opponenter deltar sjeldnere fysisk enn de gjorde før. Standard informasjon til kandidat og bedømmelseskomite er i København følgende:

Et ph.d.-forsvar på Københavns Universitet kan blive afholdt i tre forskellige formater:

- *Fysisk ph.d.-forsvar, der bliver afholdt på KU, hvor alle parter er fysisk til stede.*
- *Hybridforsvar, hvor en eller to af bedømmelsesudvalgsmedlemmerne er online.*
- *Digitalt ph.d.-forsvar, hvor alle parter deltager online.*

Vær indstillet på at alle typer af forsvar kan vælges og det er vigtig at den valgte type af forsvar passer alle parter.

5.4 Arbeidsgruppens vurderinger

Arbeidsgruppen anbefaler som nevnt ovenfor at prøveforelesning og disputas blir behandlet som selvstendig prøvingselementer som ikke har en så tidsmessig nær sammenheng at det må forventes at kandidaten først og fremst er opptatt av å forberede prøveforelesningen i forkant av disputasen. Dette har betydning for arbeidsgruppens vurdering av prosedyren for disputasen. Videre mener

arbeidsgruppen at dagens tidsramme med 45 min innlagt lunsj for komite og kandidat med nærmeste familie gir en ramme for disputasen som fører til stort frafall av kolleger til siste del av disputasen. Dette taler for å endre dagens kjøreplan. Arbeidsgruppen mener også at rollebeskrivelsen til førsteopponenten, som blir bedt om å gi et kort sammendrag av avhandlingens innhold og generelle funn, gir kandidaten en utgangsposisjon som er prisgitt opponentens gode skjønn om hvordan plattformen for den akademiske samtalen skal bygges. Tidvis fungerer dette svært godt, men det er store variasjoner i hvordan opponentene løser denne delen av oppdraget, og det skaper liten forutberegnelighet for kandidaten. Det er kandidatens avhandling slik den er innlevert til bedømmelse som danner grunnlaget for disputasen og som er gjenstand for diskusjon. Etter arbeidsgruppens syn bør kandidaten selv få presentere avhandlingen og dermed være den som bereder grunnen for den akademiske samtalen. Arbeidsgruppen vurderer en tidsmessig ramme på 15-20 min til å være tilstrekkelig til å gi en innledende oversikt over de overordnede spørsmålene som behandles, metodiske innfallsvinkler og hva som utgjør nyhetsbidraget i forskningen.

Arbeidsgruppen vil etter dette foreslå følgende tentative kjøreplan for disputasen:

Kl 11.30: Lunsj for bedømmelseskomiteen og disputasleder

Kl. 13.00 Oppstart disputas

Kandidaten presenterer avhandlingen (15-20 min)

Kl 13.20 Første opponenten har ordet (ca 60 min)

Kl 14.20 (10 min pause)

Kl 14.30 Andre opponenten har ordet (ca 45 min)

Evt. ex auditorio

Ca kl 16.00 Mottakelse for kandidaten i personalkantinen

Oppsettet tilrettelegger for at opponenter kan reise inn til Bergen samme dag og gir også et visst handlingsrom for å teste ut at de tekniske fasilitetene fungerer slik det skal. Det foreslås at lunsjen for komiteen erstatter dagens ordning med middag kvelden før. Formøte mellom bedømmelseskomite og disputasleder gir disputasleder en naturlig arena for å undersøke om komiteen har avtalt arbeidsfordeling under disputasen. Det er lagt inn nok tid til at det skal være mulig å koordinere opposisjonene dersom dette ikke er tilstrekkelig avklart på forhånd. Det er forskriftsfestet krav om at tilstedeværende skal kunne få ordet ex auditorio, men det foreslås at denne muligheten legges til siste post i programmet. Ved de siste disputasene ved fakultetet har flere kandidater etterspurt strømming til fagmiljø. Det har også vært flere hybride løsninger som ikke har vært planlagt på forhånd, på grunn av forsinkelser og sykdom.

Arbeidsgruppen mener at den klare hovedregelen bør være at disputaser gjennomføres med fysisk tilstedeværelse av kandidat og opponenter og at det legges til rette for strømming av alle disputaser. Dersom reisekostnadene blir for høye/reisevei kan skape usikkerhet om opponenten når frem i tide anbefales det at det tilrettelegges for hybridforsvar .

Arbeidsgruppen mener at en disputas er en akademisk fest som det er grunn til å feire og at fakultetet bør kunne bidra noe til selve festmarkeringen. Det foreslås derfor at fakultetet avslutter sitt ansvar for arrangementet med å invitere til en enkel mottakelse for dem som har vært til stede umiddelbart etter at disputasen er avsluttet, slik det er vanlig i våre naboland. I senere tid har flere kandidater selv bekostet en slik mottakelse, ofte i tillegg til å invitere en mindre gruppe av de tilstedeværende under disputasen til middag om kvelden. Arbeidsgruppen vil peke på at forslaget til

ny ordning uansett vil bli mindre kostnadskrevende for fakultetet enn dagens fordi fakultetets ansvar for å invitere komiteen til middag kvelden før disputas vil bortfalle.

6. Oppsummering av arbeidsgruppens anbefalinger

6.1 Tilgjengeliggjøring av avhandlingen

- **Pdf-versjon av avhandlingen** skal som hovedregel distribueres av kandidaten til fagmiljøet i "read only" versjon 14 dager før disputas.
- **Trykt disputasversjon** av avhandlingen bekostes i 45 eksemplarer av fakultetet. Av disse eksemplarene distribuerer fakultetet ett eksemplar til Høyesterett, ett til Justis- og beredskapsdepartementet, fire til Universitetsbiblioteket og to til fakultetets eget arkiv. Kandidaten rår selv over resterende opplag og kan etter eget ønske øke antall bestillingseksemplarer dersom dette kan finansieres av eget annuum.
- **En serieutgivelse av fakultetets ph.d-avhandlinger**, f.eks. basert på "print on demand"-løsning anbefales nærmere utredet.

6.2 Prøveforelesningen

- **Tidsmessig løsrivelse** av prøveforelesning fra disputas. Det oppnevnes egen bedømmelseskomite for prøveforelesningen som består av komiteleder for bedømmelse av avhandlingen (leder), personalansvarlig for stipendiaten og visedekan for undervisning. Komiteleder skal sørge for at prøveforelesningskomiteen blir innkalt til møte innen 1 måned etter at avhandlingen er innlevert til fakultetet.
- **Tidspunkt** for prøveforelesningen fastsettes av komiteen i samråd med kandidat og skal normalt finne sted før innstillingen fra bedømmelseskomiteen foreligger, men tidligst 3 uker etter innlevering av avhandlingen og senest 3 uker før tentativ disputasdato. Fakultetet kan åpne for større tidsmessig nærhet mellom prøveforelesning og disputas dersom det foreligger særlige grunner.
- **Temaet** for forelesningen avgjøres av prøveforelesningskomiteen. Komiteen bør konsultere veileder om valg av tema. Komiteen skal konsultere den eller de emneansvarlige dersom det er aktuelt å legge forelesningen til et emne i masterstudiet ved fakultetet. Temaet skal utformes slik at det skal kunne gi et selvstendig meritterende bidrag til kandidatens forskningskompetanse, fortrinnsvis i form av en etterfølgende publikasjon.
- **Strømming og opptak:** Prøveforelesningen bør strømmes og tas opptak av for evt. publisering på nett eller gjenbruk i undervisning. Det kreves samtykke fra kandidaten for å gjøre opptak for publisering på nett eller gjenbruk i undervisning.

6.3 Disputas

- **Formøte med lunsj** for komite og disputasleder kl 11.30-13.00. Disputasleder avklarer med opponentene at det lagt opp til en tematisk rollefordeling i opposisjonene.
- **Kjøreplan** for disputas:

Kl 13.00: Kandidaten presenterer avhandlingen (15-20 min)

Kl 13.20: Opposisjon ved førsteopponenten (60 min),

Kl 14.20: Kort pause

Kl 14.30: Opposisjon ved andreopponenten (45 min)

Kl 15.15: Evt. opponenter ex auditorio T

- **Mottakelse** for kandidat og publikum i personalkantinen med helt enkelt servering
- **Strømming/Hybridforsvar:** Alle disputaser strømmes og det tilrettelegges for hybridforsvar der dette er nødvendig, for eksempel for opponenter som har bevegelseshindringer eller lang reisevei

Vedlegg 1 Disputas, info.pakke til stipendiat og komite**Om avslutning og disputas ved Det juridiske fakultet,
Universitetet i Bergen**

Sist oppdatert desember 2019

**Veiledning i forbindelse med bedømmelse og forsvar av ph.d.- avhandling ved Det
juridiske fakultet, Universitetet i Bergen**

Veiledningen bygger på Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen og Nivået for juridiske doktorgrader, samt praksis ved Det juridiske fakultet.

1. Innlevering av ph.d.-avhandlingen

1. Avhandlingen kan skrives på norsk, svensk, dansk eller engelsk, eventuelt på et annet språk som godkjennes av fakultetet i det enkelte tilfellet. Det skal utarbeides et sammendrag av avhandlingen på engelsk (1 - 3 sider), med sikte på å gjøre avhandlingen og dens resultater kjent for forskningsmiljøer i inn- og utland. Sammendraget skal trykkes i disputasutgaven av avhandlingen som følger UiB-malen.
2. Det skal innleveres 3 eksemplarer av avhandlingen. Disse 3 eksemplarer går til bedømmelseskomiteen. Avhandlingen skal kun sendes til bedømmelse dersom den obligatoriske opplæringsdelen (30 sp) er gjennomført og godkjent av prodekanen.
3. Avhandlingen skal være et selvstendig vitenskapelig arbeid av internasjonal standard og på et høyt faglig nivå når det gjelder problemformuleringer, begrepsmessig presisering, metodisk, forskningsetisk, teoretisk og empirisk grunnlag, dokumentasjon og framstillingsform.
4. Avhandlingen kan ha form av monografi eller baseres på et antall artikler (artikkelbasert avhandling). Flere arbeider kan godkjennes som deler av doktoravhandlingen når de etter sitt innhold utgjør et hele. I tillegg til de enkelte delene skal det da utarbeides et sammendrag som gjør nærmere rede for helheten i avhandlingen. Ved fellesarbeid som inngår i en artikkelbasert avhandling, må ph.d.- kandidatens bidrag representere en selvstendig innsats som kan identifiseres i den utstrekning det er nødvendig for vurderingen.

5. Dersom avhandlingen inneholder arbeider med flere forfattere, skal det følge en underskrevet erklæring som beskriver kandidaten og den enkelte medforfatters innsats i hvert enkeltarbeid.
6. Ph.d.-kandidatens opptaksperiode på doktorgradsprogrammet opphører ved innlevering av avhandlingen.

2. Oppnevning av bedømmelseskomité

Av hensyn til de tidsfrister som følger av Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen, skal ph.d.-kandidaten varsle fakultetsledelsen og ph.d.-koordinator om innleveringen i god tid før forventet innleveringstidspunkt. Det kan dermed legges til rette for at bedømmelseskomiteens medlemmer er forespurt på innleveringstidspunktet.

Medlemmene i bedømmelseskomiteen skal ha doktorgrad eller tilsvarende faglig kompetanse. Vanligvis skal to av komitémedlemmene være uten tilknytning til Universitetet i Bergen, og ett av medlemmene komme fra en utenlandsk institusjon. Begge kjønn bør være representert i komiteen. Oppnevnt veileder kan ikke være medlem av komiteen.

1. Prodekan for forskning anmoder veileder om forslag til medlemmer av bedømmelseskomiteen når innlevering av avhandlingen varsles.
2. Prodekan innstiller tre medlemmer til dekan, som oppnevner bedømmelseskomiteen, Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen §11.2. Fakultetet gjør forslaget kjent for kandidaten, som har en frist på fem dager til å fremme skriftlige merknader.
3. Ph.d.-koordinator underretter kandidaten om komiteens sammensetning så snart oppnevningen foreligger.

3. Komitélederens oppgaver

Fakultetet oppnevner komiteens leder, som vanligvis vil være ansatt ved fakultetet. Vedkommende skal delta i den faglige vurderingen av avhandlingen på lik linje som de andre medlemmene.

Komitéleder har ansvar for å snarest mulig fastsette eventuelle datoer for prøveforelesning og disputas. Dato settes så snart som mulig og i god tid før den skriftlige innstillingen foreligger.

Komitéleder skal også organisere komiteens arbeid, og sørge for at arbeidet kommer raskt i gang og at tidsrammen for komitéarbeidet overholdes. Komitéleder har ansvaret for å skrive utkast til innstilling fra komitéen og sammenfatte komitéens vurdering av avhandlingen. Komitéleder sørger også for avklare arbeidsdelingen mellom komitémedlemmene under disputasen. Komitéleder gir melding til fakultetet i god tid, og senest tre uker, før disputasen om hvem av medlemmene som skal fungere som 1. og 2. opponent. Det opplyses på samme tidspunkt om emnet for prøveforelesningen. Dersom det er tvil om fakultetets tradisjoner for prøveforelesningstema, kan man henvende seg til dekan eller prodekan om dette på forhånd.

4. Bedømmelsskomitéens vurdering av ph.d.-avhandlingen

4.1 Frist

Komiteens innstilling skal normalt foreligge senest 3 måneder etter at avhandlingen ble sendt til komitémedlemmene. Innstillingen underskrives av alle medlemmene i komiteen. Ph.d.- koordinator sender innstillingen til kandidaten så snart som mulig, og opplyser samtidig om merknadsfristen på 10 virkedager.

4.2 Innholdet i komitéens innstilling

4.2.1 Innstillingens omfang

Komiteen leverer en begrunnet innstilling til fakultetet. Dissenser skal også begrunnes. Individuelle uttalelser kan legges ved.

Innstillingen bør normalt være på 5-10 sider, men en mer omfattende vurdering kan noen ganger være nødvendig, for eksempel for å gjøre rede for grunnleggende kritikk av avhandlingens teoribygning og metode.

I de tilfeller hvor komitéen anbefaler underkjennelse av avhandlingen, vil det være naturlig med en noe mer utførlig begrunnelse.

4.2.2 Beskrivelse av avhandlingen

Innstillingen skal inneholde en beskrivelse av avhandlingens format (monografi/artikkelsamling) og størrelse, avhandlingstemaets plassering i samtidig rettsvitenskap, prosjektets faglige innretning og sammensetning og arbeidets forhold til andre anerkjente bidrag i rettsvitenskapen. Innstillingen skal videre inneholde en beskrivelse av avhandlingens hovedproblemstillinger og faglige innretning, metoder, materiale og funn.

4.2.3 Vurdering av avhandlingen

Innstillingen skal inneholde en vurdering av avhandlingens kvaliteter. I bedømmelsen av avhandlingen legges det spesiell vekt på om avhandlingen er et selvstendig og helhetlig vitenskapelig arbeid på høyt faglig nivå når det gjelder problemformuleringer, metodisk, teoretisk, rettskildemessig og eventuelt empirisk grunnlag, samt i behandlingen av litteratur og fremstillingsform. Komitéen skal vurdere om avhandlingens analytiske innretning og teoretiske overbygning forholder seg til eksisterende rettsvitenskapelig teori på det aktuelle fagfeltet på en tilfredsstillende måte. Det bør fremgå av vurderingen om materialet og metodene som er brukt i avhandlingen er tjenlige for de spørsmål som reises, og om argumentene og konklusjonene som fremføres, er holdbare. Avhandlingen skal bidra til ny faglig kunnskap og ligge på et nivå som tilsier at det vil kunne publiseres som en del av fagets vitenskapelig litteratur.

Hvis avhandlingen er satt sammen av flere enkeltarbeider, må det dokumenteres og vurderes om de etter sitt innhold utgjør et hele. I slike tilfeller skal doktoranden i en egen del av avhandlingen ikke bare sammenfatte, men også sammenstille, de problemstillinger og konklusjoner som legges frem i delarbeidene i et helhetlig perspektiv og på den måten dokumentere sammenhengen i avhandlingen. Denne delen av avhandlingen er derfor meget viktig både for doktoranden og for komitéen i dens vurdering. Det juridiske fakultet har utarbeidet en egen anbefaling til kandidater som ønsker å skrive artikkelbasert avhandling, og denne er tilgjengelig på fakultets nettsider. ([lenke](#)).

Ved fellesarbeider skal komitéen vurdere om doktorandens innsats i det/de aktuelle arbeidet/arbeider kan identifiseres og om doktoranden står som eneansvarlig for en tilstrekkelig stor del av avhandlingen. Avhandlingens sammenfattende del skal være utformet av doktoranden alene. Dersom doktorandens egen dokumentasjon ikke er tilstrekkelig, kan komitéen innhente ytterligere opplysninger.

Komiteen kan be kandidaten legge fram grunnlagsmateriale og utfyllende eller oppklarende tilleggsinformasjon.

4.2.4 Særlig om graden dr. philos

En norsk doktorgrad er en sertifisering av forskerkompetanse på et bestemt nivå. Dette kompetansenivået forutsettes å være det samme for grad med tidsnormering og organisert forskerutdanning, som for grad uten tidsnormering (dr.philos.-graden). Prinsippet om likeverdighet refererer til faglig nivå og kvalitet, ikke alene til avhandlingens omfang. I den organiserte forskerutdanningen kan kompetanse være dokumentert også gjennom prøver og deltagelse i ulike

typer tiltak knyttet til opplæringsdelen. Fraværet av krav til opplæring ved dr.philos.-graden bør forventes kompensert ved at selve avhandlingsarbeidet er noe mer omfattende enn det en ville kreve for de organiserte forskerutdanningsprogrammene. Uansett grad skal doktoranden tilfredsstille de samme minstekrav til forskerkompetanse – uttrykt gjennom krav til problemformulering, presisjon og logisk stringens, originalitet og analytisk dybde, samt oversikt over, forståelse av og et reflektert forhold til annen forskning på området.

4.2.5 Innstillingens konklusjon

Komiteens innstilling kan ha tre ulike anbefalinger.

A) Positiv innstilling

Blir avhandlingen blir funnet verdig, kan disputas kan finne sted og innstillingen godkjennes av fakultetsstyret, eventuelt av dekanen på fullmakt.

B) Mindre omarbeidinger

Den 11. april 2019 vedtok Universitetsstyret § 11-5 i Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen:

«§ 11-5 Mindre omarbeiding av innlevert avhandling.

Bedømmelseskomiteen kan på grunnlag av innlevert avhandling og eventuelt tilleggsmateriale anbefale at fakultetet selv gir tillatelse til mindre omarbeiding før endelig innstilling foreligger. Komiteen skal skriftlig gi en konkret oversikt over hva kandidaten må omarbeide. Tillater

fakultetet selv en mindre omarbeiding av avhandlingen, skal det gis en frist for slik omarbeiding som ikke skal være lengre enn tre måneder. Det skal også fastsettes en ny frist for oversendelse av komiteens endelige innstilling. Fakultetets vedtak etter denne paragrafen kan ikke påklages av ph.d.-kandidaten. Dersom komiteen finner at dyptgripende endringer er nødvendige for at arbeidet skal kunne anbefales til disputas, skal komiteen underkjenne avhandlingen.»

Bestemmelsen fastsetter at fakultetet kan bestemme at kandidaten får tillatelse til mindre omarbeidinger av avhandlingen innen en frist på inntil 3 måneder. Dette alternativet skal kun anbefales av komiteen der avhandlingen er veldig nær å oppfylle kravene til godkjent avhandling, og der de mangler som anbefales rettet klart kan utbedres innenfor en frist på 3 måneder.

Komiteen skal i sin innstilling/bestilling gi en konkret, skriftlig oversikt over hva kandidaten må omarbeide for at avhandlingen skal kunne bli godkjent.

Bestillingen fra komiteen bør normalt begrense seg til deler av avhandlingsarbeidet. Bestillingen fra komiteen skal begrense seg til de krav til avhandlingsarbeidet som oppfyller nivåbeskrivelsen for juridiske doktoravhandlinger. Omarbeidingen skal kunne gjennomføres innenfor fristen uten at kandidaten skal måtte innta helt nye grunnleggende problemstillinger i prosjektet. Bestillingen må ta hensyn til at prosjektets formål skal kunne gjennomføres, også med de tillegg som etterspørres av komiteen.

Universitet i Oslo og Universitetet i Tromsø har også en ordning med anledning til mindre omarbeidinger av innleverte doktoravhandlinger, henholdsvis 6 måneder og 3 måneder. Når Universitetet i Bergen har valgt en kortere frist enn Universitetet i Oslo er det for å sikre at det generelle kravet til nivået på doktoravhandlinger som godkjennes, ikke senkes. Den kortere

fristen innebærer at den typen feil som skal kunne rettes, ikke kan være omfattende, grunnleggende for og gjennomgripende i avhandlingsarbeidet. De feil som skal kunne rettes, kan altså ikke være bærende for avhandlingsarbeidets kvalitet.

Selv om en anbefaling om omarbeiding fra en bedømmelseskomité typisk vil gjelde i tilfeller der det vitenskapelige håndverket ikke er tilfredsstillende, vil det fremdeles være rom for korrekturfeil i godkjente avhandlinger, og muligheter for komiteen til å kritisere formelle feil på disputasen.

Dersom komiteen anbefaler mindre omarbeiding av avhandlingen skal innstillingen godkjennes av dekanen på fullmakt, og det er dekanen som setter frist for innlevering av bearbeidet avhandling.

C) Underkjenning

Hvis avhandlingen ikke finnes verdig til forsvar for ph.d.-graden, angir komiteen om den likevel kan anbefale arbeidet innlevert i omarbeidet versjon for ny bedømmelse. Kandidaten opplyses om merknadsfristen på 10 virkedager. Dersom doktorgradskandidatens merknader kan ha betydning for spørsmålet om avhandlingen kan godkjennes, bør merknadene forelegges bedømmelseskomiteen før fakultetet fatter realitetsvedtak i saken. På bakgrunn av dette treffer fakultetsstyret en av følgende avgjørelser:

1. at disputas ikke kan finne sted
2. at avhandlingen kan leveres inn igjen i revidert form
3. at avhandlingen sendes til bedømmelse av en ny komité

5. Forberedelse til forsvar av ph.d.-avhandlingen

Komiteen må levere sin innstilling så snart som mulig, slik at det blir tilstrekkelig tid til saksbehandling og trykking av disputaseksemplar av avhandlingen

Det er en fordel om tema for prøveforelesning, samt opplysninger om hvem som skal være første og andre opponent sendes inn allerede sammen med innstillingen i de tilfeller hvor innstillingen kommer før fristen.

Ph.d.-koordinator sender kopi av brev om godkjenning av avhandling, datoer for forsvar og opponenter, samt prøveforelesningsemne til kandidaten senest 10 virkedager før forelesningen er berammet.

Kunngjøring om prøveforelesning og disputas publiseres så snart som mulig på fakultetets hjemmeside og Universitetets sentrale sider. Kandidaten skriver pressemelding som sendes Kommunikasjonsavdelingen for videre spredning til aktuelle avisredaksjoner. Avhandlingen skal være ferdig trykket og tilgjengelig for offentligheten senest to uker før disputas.

6. Prosedyre for forsvar av ph.d.-avhandlingen

Før forsvaret skal komiteen oppgi emne for prøveforelesning. Prøveforelesningen avholdes vanligvis torsdag ettermiddag kl. 14.15 og skal vare i 45 minutter. Disputasen starter normalt kl. 10.15 påfølgende dag, med en varighet på rundt 4 timer, inkludert lunsjpause på 45 minutter. Førsteopponent disponerer vanligvis tiden frem til lunsj, mens eventuelle opponenter *ex auditorio* og annenopponent starter etter lunsj. Alle tilhørere kan melde seg som opponent *ex auditorio*, men i praksis brukes muligheten sjelden.

Disputasen avvikles som følger:

1. Innledning ved ordstyrer (dekan eller den dekanen bemyndiger) med presentasjon av doktorand og komiteens medlemmer. Ordstyrer er disputasleder.
2. Førsteopponenten får deretter ordet og eksaminerer doktoranden, vanligvis frem til lunsj (ca kl 1130/1200).
3. Etter lunsj gis ordet til eventuelle opponenter *ex auditorio*, eller direkte til annenopponent, som eksaminerer doktoranden i ca éntime.
4. Ordstyrer avslutter disputasen.

Prøveforelesning og disputas foregår vanligvis på det språket avhandlingen er skrevet på. Etter samtykke fra dekanen kan doktorand eller komité få godkjent et annet språk.

7.Tildeling av ph.d.-graden

På bakgrunn av godkjent prøveforelesning og disputas innstiller fakultetet doktoranden til ph.d.-graden, som tildeles av Universitetsstyret. Prøveforelesningen skal finnes tilfredsstillende før diplom kan tildeles. Hvis disputasen ikke godkjennes, kan ny disputas holdes én gang. Ny disputas vurderes av den opprinnelige bedømmelseskomiteen, dersom dette er mulig. Disputasen skal finnes tilfredsstillende før diplom kan tildeles. Det har ikke hendt ved fakultetet at en prøveforelesning eller disputas ikke har blitt godkjent. Det kan tenkes tilfeller hvor dette kan skje hvis det avdekkes at større deler av avhandlingen ikke er kandidatens eget arbeid.

8.Eksempel på tidsplan for avslutning av forskerutdanningen

Hva	Når	Merknader
-----	-----	-----------

Avhandlingen innlevert	(dato)	Søknad og pdf sendt til ph.d.- koordinator.
Fakultetet oppnevner bedømmelseskomiteen og sender med avhandlingen og reglement/retningslinjer for bedømmelsesarbeidet		
Komiteleder setter foreløpig dato for disputas og prøveforelesning		
Komiteen leverer sin innstilling til fakultetet ved ph.d.- koordinator, dekan og prodekan, samt emne for prøveforelesning		
Kandidaten sendes innstillingen med en frist på 10 virkedager for eventuelle skriftlige merknader. Fakultetsledelsen orienteres også om denne så snart som mulig. Ved positiv innstilling bør kandidaten bør nå sende avhandlingen til trykking via Avhandlingsportalen. Fakultetet dekker trykking av 70 eksemplar.		Sendes per e-post. Fakultetet kan ikke pålegge trykking av avhandlingen før formelt vedtak om godkjenning er foretatt av fakultetsstyret/ evt. ved fullmakt. Vi tilrår likevel kandidaten å starte trykkeprosessen så snart positiv innstilling foreligger
Fakultetet tilskriver komiteen vedr. godkjenning av avhandlingen til forsvar, oppnevning av opponenter og kjøreplan for avvikling av prøveforelesning og disputas	Senest to uker før prøveforelesningen	Sendes pr. e-post til komiteen.

Kandidaten tilskrives om vedtaket og får oppgitt emne for prøveforelesning	Ti virkedager før prøveforelesningen	Sendes pr. e-post
Kandidaten leverer pressemelding med foto vedlagt som egen fil	Frist 3 uker før disputasen	Dette er siste frist, fakultetet må sende endelig forslag til Kommunikasjonsavdelingen to uker før disputas.
Prøveforelesning	Torsdag dd.mm.å å Tid:14:15 Sted: Aud. 2	Komité, kandidat og dekan treffes på dekankontoret kl 14:00. Hvis dekanen har en stedfortreder, treffes de aktuelle personene i møterom 546

Disputas	Fredag dd.mm.åå Tid: 10:15 Sted: Aud. 2	Komité, kandidat, dekan og professorer treffes utenfor dekankontoret kl 10:00
Lunsj for kandidaten, komiteen, ledelse og veileder(ne)	Vanligvis etter førsteopponent, ca kl 12.	Kandidaten gir tilbakemelding om hvor mange fra den nærmeste familie som deltar, senest 2 uker før disputasen
Doktorpromosjon Universitetsaulaen	januar/ma i/ august	Promosjonen administreres fra Universitetsdirektørens kontor. Doktoranden vil motta invitasjon og informasjon om dette direkte fra dem.

Orientering om doktordisputaser ved Det juridiske fakultet

Etter reglementet skal det være to ordinære opponenter. Hvis det melder seg opponenter *ex auditorio*, skal disse gis ordet *før* annen ordinære opponent slipper til. Annen ordinære opponent er altså alltid siste opponent.

Språket på disputasen er vanligvis det samme som avhandlingen er skrevet på.

Disputasen begynner som regel kl. 10.15. Det er ingen formelle regler om hvor lenge den kan eller skal foregå. Det er imidlertid vanlig at første opponent holder på ca. 1 ½ time, og helst ikke mer enn 1 ¾ time. Videre er det vanlig at annen opponent holder på ca. 1 time. Etter første opponent er det vanligvis en pause på ca. 30 minutter. Eventuelle opponenter *ex auditorio* gis ordet umiddelbart etter pause.

Disputasen skal være en faglig diskusjon mellom opponenter og doktorand vedrørende problemformuleringer, metodisk, empirisk og teoretisk grunnlag, dokumentasjon og fremstillingsform. Det bør legges spesiell vekt på å få etterprøvet holdbarheten av viktige konklusjoner som doktoranden har trukket i sitt arbeid. De problemstillinger som opponentene velger å forfølge, behøver ikke være begrenset til de som er omtalt i komitéinnstillingen. Opponentene bør bestrebe seg på – så langt det er mulig – å gi diskusjonen en form som gjør at også de som ikke har lest avhandlingen eller kjenner fagfeltet inngående, kan følge diskusjonen.

Det er vanlig at første opponent begynner med å gi et kort sammendrag av avhandlingens innhold, generelle funn osv. Denne gjennomgåelsen har først og fremst til formål å gjøre det mulig for publikum å følge med i den etterfølgende diskusjon. Den bør gjøres rent refererende. Fordi det er diskusjonen mellom opponent og doktorand som er hovedsaken, bør denne introduksjon gjøres kort, og den skal ikke ta mer enn 15-20 minutter. Det kan være hensiktsmessig å avslutte gjennomgåelsen med å spørre doktoranden om han har noen kommentarer. Dette kan gi doktoranden mulighet til å korrigere evt. misforståelser, rette opp feil som han/hun måtte være blitt klar over, supplere med senere utvikling osv.

Deretter følger opponentens kritiske granskning. Denne bør gjelde såvel avhandlingens opplegg i sin alminnelighet (disposisjon, omfang, innretning, utvalg av stoff) som metodespørsmål og behandlingen av enkeltspørsmål. Det er opponenten som bestemmer hvilke spørsmål som skal tas opp. Granskningen foregår i form av en dialog mellom opponent og doktorand. Av hensyn til både doktorand og publikum er det viktig at det ikke går for lang tid før doktoranden slipper til. Det er vanlig at første opponent avrunder sin opposisjon med en generell karakteristikk av arbeidet, men det forekommer også at opponenten har funnet det naturlig å gjøre dette tidligere.

For annen opponent gjelder det samme som for første opponent, bortsett fra innledningen om avhandlingens innhold. Det er hensiktsmessig at de to opponentene på forhånd avtaler rollefordelingen seg imellom. Det kan for eksempel gjøres slik at de tar for

seg forskjellige deler av avhandlingen, at den ene (typisk første opponent) først og fremst konsentrerer seg om generelle spørsmål om opplegg og metode, mens den andre tar for seg mer konkrete spørsmål, eller på andre måter. Tidligere var det vanlig at annen opponent hadde et særlig ansvar for tekniske ting, slikt som språkbruk, notebruk, trykkfeil osv. Noen slik regel gjelder ikke lenger, men det er naturlig at én av opponentene kort berører også slike spørsmål.

Det er tradisjon at doktorand og opponent tiltaler hverandre i tredje person ("opponenten", "doktoranden"), men dette gjennomføres ikke alltid fullt ut i praksis.

Etter annenopponent er ferdig erklærer dekanen akten for avsluttet og meddeler at saken vil bli innberettet til Universitetsstyret.

Eksempel på kjøreplan/manus for prøveforelesning og disputas:

Prøveforelesning (Auditorium 2)

Innmarsj:

Dekan (uten kappe), doktorand, komitémedlemmene, i slik rekkefølge.

Doktoranden og komitémedlemmene setter seg ned på første benk, går inn fra høyre sett mot kateteret.

Disputasleder til talerstol:

«Den **1. januar 2018** søkte master i rettsvitenskap **Peder Aas** om å få framstille seg for graden philosophiae doctor på arbeidet «[Avhandlingens navn]»

2. januar oppnevnte fakultet følgende sakkyndige komité til å bedømme avhandlingen:

- Professor Kari Svensson, Uppsala Universitet
- Professor Marius Andersen, Københavns universitet
- Professor Lars Holm, Universitetet i Bergen (leder)

De oppnevnte sakkyndige avga **6. april** en innstilling, der komiteen enstemmig konkluderte med at avhandlingen ble funnet verdig til forsvar for graden philosophiae doctor.

På fullmakt fra styret ved Det juridiske fakultet ga dekanen sin tilslutning til dette samme dag. Master i rettsvitenskap **Peder Aas** holder i dag sin prøveforelesning over oppgitt emne:

«[Oppgitt emne]»

Jeg ber om at alle skrur av lyden på mobiletelefonen sin»

(Doktoranden begynner: «Ærede dekan, ærede komité, mine damer og herrer...» (e.l).)

*

Disputasleder etter avslutning:

«I morgen, **kl. 10.15 i dette Auditorium** vil doktoranden offentlig forsvare avhandlingen sin.»

Doktoranden, komiteen og disputasleder går så ut der de kom fra.

Disputasen (Auditorium 2):

Ved disputasens start prosesjon i rekkefølge: Dekan/disputasleder (i kappe), doktorand, komitémedlemmene med 1. og 2. opponentene først, fakultetets professorer (ansiennitet) i nevnte rekkefølge.

Inn på første benkerad og da slik at doktoranden blir sittende ytterst til venstre sett mot kateteret, deretter 1. opponent, 2. opponent, osv.

Under innmarsjen reiser forsamlingen seg. Den setter seg når disputasleder begynner sin innledning.

Doktoranden og komitémedlemmene (og professorene ellers) setter seg på første benkerad. Disputasleder går direkte til sin plass.

*

«Den **1. januar 2018** søkte master i rettsvitenskap **Peder Aas** om å få framstille seg for graden philosophiae doctor på arbeidet «Virkninger av formuerettslig ugyldighet. Særlig om restitusjonskrav og ugyldighetens tingsrettslige virkninger.»

2. januar oppnevnte fakultet følgende sakkyndige komité til å bedømme avhandlingen:

- Professor Kari Svensson, Uppsala Universitet
- Professor Marius Andersen, Københavns universitet
- Professor Lars Holm, Universitetet i Bergen (leder)

De oppnevnte sakkyndige avga **6. april** en innstilling, der komiteen enstemmig konkluderte med at avhandlingen ble funnet verdig til forsvar for graden philosophiae doctor.

På fullmakt fra styret ved Det juridiske fakultet ga dekanen sin tilslutning til dette samme dag. Master i rettsvitenskap **Peder Aas** holdt i går sin prøveforelesning. Det oppgitte emnet var: «[oppgitt emne]»

Komiteen har godkjent prøveforelesningen. Disputasen skal nå begynne.

1. opponent: Professor Kari Svensson, Uppsala Universitet
2. opponent: Professor Marius Andersen, Københavns universitet

Etter at 1. opponenten er ferdig blir det en pause på ca. 45 min.

Hvis noen ønsker å melde seg som opponent ex auditorio, må dette meddeles meg før

2. opponent får ordet. Opponent ex auditorio får i slike tilfelle ordet før 2. opponent.

Jeg ber om at alle skrur av lyden på mobiletelefonen sin.

Jeg ber doktoranden ta plass ved dette kateter. Jeg ber 1. opponent ta plass ved det annet kateter. 1. opponent har ordet.»

*

Disputasleder setter seg. Opponenten starter, og holder på en stund, og vender seg så til doktoranden med spørsmål. Doktoranden svarer, og passer på å tiltale opponenten i 3. person, første gang og etter omstendighetene også ellers: "Ærede opponent" og

ellers "Opponenten" eller lignende. Når 1. opponenten har takket for seg, reiser disputasleder seg og sier:

*

«Det blir nå en pause. Disputasen fortsetter kl **(legg inn ca. 45 min.)** ...»

*

Denne pausen kan ellers være uformell, uten prosesjon. Fakultetet sørger for at komiteen, doktoranden med nærstående familie, og disputasleder får en lettere lunsjservering. Fra fakultetet deltar foruten dekan og fakultetsdirektør og pro- og visedekaner.

*Doktorand med nærmeste + komité: Møterom **546***

Etter pausen går komiteen og doktoranden uten formalia tilbake til sine plasser på første benk, og disputasleder til sin plass. Disputasleder reiser seg så:

*

(Alternativ 1:)

«Disputasen fortsetter. Ingen har meldt seg som opponent ex auditorio.

Jeg ber doktoranden på ny ta plass. Jeg ber 2. opponent ta plass. 2. opponent har ordet.»

(Alternativ 2:)

«Disputasen fortsetter.

[NAVN] har meldt seg som opponent ex auditorio. Jeg ber doktoranden på ny ta plass.

Opponenten har ordet.»

*

Når opponenten har takket for seg og gått ned fra sitt kateter, reiser disputasleder seg og sier:

«Jeg ber 2. opponent ta plass. 2. opponent har ordet.»

Når 2. opponent har sagt takk for seg, reiser disputasleder seg og sier:

*

«Disputasen er nå avsluttet.

Komiteen vil gi sin skriftlige innstilling til fakultetet om prøveforelesningen og om forsvaret av avhandlingen. Fakultetet vil deretter avgi innstilling til Universitetsstyret, som kreerer doktoranden som philosophiae doctor ved Universitetet i Bergen.»

*

Gratuler doktoranden, overrekk blomster (står under kateteret). Prosesjonen går tilbake som den kom aller først.

Doktormiddagen er privat, men det fast skikk at tredjemann i komiteen, som ikke var opponent under disputasen, holder tale for doktoranden fra komiteen.

Vedlegg 2 Referat fra møte i gruppe B angående foreslåtte endringer i ordningene for gjennomføring av prøveforelesning og disputas

Kort om bakgrunnen for og gjennomføringen av møtet

Fakultetet har satt ned en arbeidsgruppe for å vurdere endringer i ordningene for gjennomføring av prøveforelesning og disputas. Arbeidsgruppen leverte førsteutkast til rapport 5. mai 2025.

Arbeidsgruppens representanter for gruppe B, Tollef Otterdal Heggen og Linda Midtun, arrangerte et møte med gruppe B for å diskutere endringene den 15. mai 2025. Fremmøtet var relativt godt, særlig fra stipendiatgruppen. De fremmøtte klarte å nå enighet på vesentlige punkter. Denne enigheten sammenfattes i det følgende.

Avhandlingen:

- Vi anerkjenner at 70 fysiske eksemplarer av avhandlingen er unødvendig, men mener at 25 er utilstrekkelig. Vi foreslår at det rutinemessig bestilles 45 fysiske kopier av avhandlingen.
- Vi er positive til digital distribuering av avhandlingene til fagfellesskapet i forkant av disputasen for å gi fagfellesskapet anledning til å gjøre seg kjent med avhandlingen. Etter vår mening bør det imidlertid være et vilkår for slik digital distribuering at det etableres en god og solid løsning for «read only»-tilgang, for å forhindre illegitim bruk av avhandlingene. Med en slik løsning støtter vi at kandidaten rutinemessig distribuerer avhandlingen til fagfellesskapet 14 dager før disputasen. Med en slik løsning er vi også positive til at Ph.d.-koordinator skal få distribuere avhandlingen til fagfellesskapet. Ettersom spredningen av avhandlingen, og derfor også potensialet for illegitim bruk, i så fall blir større, mener vi imidlertid at den enkelte kandidat bør få anledning til å motsette seg at Ph.d.-koordinator distribuerer avhandlingen.

Prøveforelesningen:

- Vi mener at den foreslåtte tidsmessige delingen av prøveforelesningen og disputasen kan fungere godt i mange tilfeller. Samtidig vil vi understreke at tiden etter levering er en usikker tid for mange. Enkelte starter i ny jobb. Enkelte flytter til et nytt sted. Slike omstendigheter kan gjøre det vanskelig å først sette av tid til forberedelse og gjennomføring av prøveforelesningen, og så senere til forberedelse og gjennomføring av disputasen. Vi mener derfor at den tidsmessige delingen bør være et alternativ til dagens ordning, heller enn en erstatning. Vi støtter en løsning der den foreslåtte endringen med tidsmessig deling er utgangspunktet, men der det kan gjøres unntak dersom det foreligger praktiske vanskeligheter som gjør det ønskelig med tidsmessig nærhet mellom prøveforelesning og disputas. Etter vår mening bør det ikke være noen høy terskel for å få et slikt unntak.
- Vi er positive til at det etableres en intern komité med ansvar for å velge tema for prøveforelesningen, og for å vurdere prøveforelesningen. Vi er positive til at denne komiteen består av lederen for disputaskomiteen, personen med personalansvar for kandidaten og undervisningsdekanen. Vi mener at det bør fremgå eksplisitt at denne komiteen fatter beslutningen om valg av tema. Videre mener vi at det bør fremgå eksplisitt at komiteen «bør» konsultere veileder. I tillegg mener vi at det bør fremgå at komiteen «bør» konsultere eventuelle kursansvarlige dersom dette fremstår som relevant. Vi mener også at det bør

fremgå eksplisitt at lederen for prøveforelesningskomiteen «skal» lese avhandlingen før beslutningen om valg av tema for prøveforelesningen tas.

- Vi ser ikke på det som hensiktsmessig å legge klare føringer for hvordan den interne komiteen går frem ved valg av tema.
- Vi er positive til strømming av prøveforelesninger.
- Vi mener at kandidatens samtykke bør innhentes før eventuell publisering av prøveforelesningen på nett eller ved bruk til undervisningsformål.

Disputas:

- Vi er positive til at kandidaten selv presenterer avhandlingen innledningsvis.
- Vi mener at det er nødvendig med en kort toalettpause mellom førsteopponenten og andreopponentens opposisjoner.
- Dersom lunsjen skal vare lenger enn i det opprinnelige forslaget for kjøreplan, i tråd med innspill fra FU, så mener vi at lunsjen bør begynne tidligere, heller enn at resten av disputasen begynner senere.
- Vi mener at det klare utgangspunktet bør være fysiske opposisjoner, men at det kan etableres et snevert unntak for tilfeller der praktiske hindringer vanskeliggjør dette.

English version:

Minutes from meeting in group B regarding proposed changes to the current arrangements for the trial lecture and the public defence

Briefly on the background for the meeting and the meeting itself

The faculty has established a working group with the mandate to propose changes to the current arrangements for the trial lecture and the public defence. The group submitted a draft report on 5 May 2025. The group's representatives from group B, Tollef Otterdal Heggen and Linda Midtun, arranged a meeting with group B on 15 May 2025 to discuss the proposed changes. Attendance was relatively good, especially among the Ph.D.-students. The attendees managed to reach agreement on important points. This agreement is summarized in the following.

The thesis:

- We acknowledge that it is unnecessary to print 70 physical copies of theses, but contend that 25 is insufficient. We suggest that 45 physical copies are routinely printed.
- We are positive towards digital distribution of theses to the research community prior to the public defence, in order to give the research community the opportunity to familiarize with the theses. However, we hold that a good and solid solution for "read only"-access should be a precondition for such distribution, in order to counter illegitimate use of theses. With such a solution, we support the suggestion that the candidate routinely distributes the thesis to the research community 14 days before the public defence. With such a solution, we also support that the Ph.D.-coordinator should be allowed to distribute the thesis. Considering, however, the increased distribution of the thesis this would lead to, and the accompanying potential for illegitimate use of theses, we believe that each individual candidate should be allowed to oppose distribution by the Ph.D.-coordinator.

The trial lecture

- We believe that the suggestion to split the trial lecture from the public defence will be a good solution for many candidates. However, we wish to emphasise that the time after submission is uncertain for many candidates. Some start in a new job. Some move to a new place. Such circumstances can make it difficult for certain candidates to first prepare for and hold a trial lecture, and then later prepare for and participate in a public defence. In light of this, we contend that splitting the trial lecture from the public defence should be an option to the current arrangement, rather than a replacement. On this basis, we support a solution where the suggested split is the general rule, but with an exception for candidates that will meet practical difficulties with the new arrangement. For such candidates, the current arrangement with the trial lecture falling closely in time to the public defence, should be available as an option. We do not think that the threshold for getting such an exception should be high.
- We are positive towards the suggestion of establishing an internal committee responsible for determining the subject for trial lectures, and for evaluating trial lectures. We are also positive to this committee comprising of the leader of the committee for the public defence, the candidate's nearest leader ("personalansvarlig") and the dean of education. We believe that the guidelines should make explicit that this committee determines the subject for the trial lecture. Furthermore, we hold that the guidelines should make explicit that this committee "should" consult the supervisor of the candidate before choosing the subject. We also hold that the guidelines should make explicit that this committee "should" consult course managers, insofar as relevant. Moreover, we contend that the guidelines should require the leader of the internal committee (who is also the leader of the committee for the public defence) to read the thesis before the internal committee determines the subject for the trial lecture.
- We do not believe that it is necessary or appropriate to provide strict guidelines or limits for the internal committee when it comes to the choice of the subject for the trial lecture.
- We are positive towards streaming of trial lectures.
- We contend that the publishing of recordings of trial lectures online, or the use of such recordings for teaching purposes, should be contingent on consent from candidates.

The public defence

- We are positive towards the suggestion that the candidate presents the thesis at the public defence.
- We believe that it is necessary with a short toilet break between the oppositions of the first and second opponents.
- If the lunch is to be prolonged compared to the suggestion in the first draft report, in line with the suggestion from the faculty research board, we believe that it should start earlier, rather than the rest of the defence starting later.
- We contend that the clear main rule should be physical oppositions, but that a narrow exception can be made for situations where practical difficulties make hybrid oppositions necessary.

Referat fra møte i gruppe B angående foreslåtte endringer i ordningene for gjennomføring av prøveforelesning og disputas

Kort om bakgrunnen for og gjennomføringen av møtet

Fakultetet har satt ned en arbeidsgruppe for å vurdere endringer i ordningene for gjennomføring av prøveforelesning og disputas. Arbeidsgruppen leverte førsteutkast til rapport 5. mai 2025. Arbeidsgruppens representanter for gruppe B, Tollef Otterdal Heggen og Linda Midtun, arrangerte et møte med gruppe B for å diskutere endringene den 15. mai 2025. Fremmøtet var relativt godt, særlig fra stipendiatgruppen. De fremmøtte klarte å nå enighet på vesentlige punkter. Denne enigheten sammenfattes i det følgende.

Avhandlingen:

- Vi anerkjenner at 70 fysiske eksemplarer av avhandlingen er unødvendig, men mener at 25 er utilstrekkelig. Vi foreslår at det rutinemessig bestilles 45 fysiske kopier av avhandlingen.
- Vi er positive til digital distribuering av avhandlingene til fagfellesskapet i forkant av disputasen for å gi fagfellesskapet anledning til å gjøre seg kjent med avhandlingen. Etter vår mening bør det imidlertid være et vilkår for slik digital distribuering at det etableres en god og solid løsning for «read only»-tilgang, for å forhindre illegitim bruk av avhandlingene. Med en slik løsning støtter vi at kandidaten rutinemessig distribuerer avhandlingen til fagfellesskapet 14 dager før disputasen. Med en slik løsning er vi også positive til at Ph.d.-koordinator skal få distribuere avhandlingen til fagfellesskapet. Ettersom spredningen av avhandlingen, og derfor også potensialet for illegitim bruk, i så fall blir større, mener vi imidlertid at den enkelte kandidat bør få anledning til å motsette seg at Ph.d.-koordinator distribuerer avhandlingen.

Prøveforelesningen:

- Vi mener at den foreslåtte tidsmessige delingen av prøveforelesningen og disputasen kan fungere godt i mange tilfeller. Samtidig vil vi understreke at tiden etter levering er en usikker tid for mange. Enkelte starter i ny jobb. Enkelte flytter til et nytt sted. Slike omstendigheter kan gjøre det vanskelig å først sette av tid til forberedelse og gjennomføring av prøveforelesningen, og så senere til forberedelse og gjennomføring av disputasen. Vi mener derfor at den tidsmessige delingen bør være et alternativ til dagens ordning, heller enn en erstatning. Vi støtter en løsning der den foreslåtte endringen med tidsmessig deling er utgangspunktet, men der det kan gjøres unntak dersom det foreligger praktiske vanskeligheter som gjør det ønskelig med tidsmessig nærhet mellom prøveforelesning og disputas. Etter vår mening bør det ikke være noen høy terskel for å få et slikt unntak.
- Vi er positive til at det etableres en intern komité med ansvar for å velge tema for prøveforelesningen, og for å vurdere prøveforelesningen. Vi er positive til at denne komiteen består av lederen for disputaskomiteen, personen med personalansvar for kandidaten og undervisningsdekanen. Vi mener at det bør fremgå eksplisitt at denne komiteen fatter beslutningen om valg av tema. Videre mener vi at det bør fremgå

ekspisitt at komiteen «bør» konsultere veileder. I tillegg mener vi at det bør fremgå at komiteen «bør» konsultere eventuelle kursansvarlige dersom dette fremstår som relevant. Vi mener også at det bør fremgå ekspisitt at lederen for prøveforelesningskomiteen «skal» lese avhandlingen før beslutningen om valg av tema for prøveforelesningen tas.

- Vi ser ikke på det som hensiktsmessig å legge klare føringer for hvordan den interne komiteen går frem ved valg av tema.
- Vi er positive til strømming av prøveforelesninger.
- Vi mener at kandidatens samtykke bør innhentes før eventuell publisering av prøveforelesningen på nett eller ved bruk til undervisningsformål.

Disputas:

- Vi er positive til at kandidaten selv presenterer avhandlingen innledningsvis.
- Vi mener at det er nødvendig med en *kort* toalettpause mellom førsteopponenten og andreopponentens opposisjoner.
- Dersom lunsjen skal vare lenger enn i det opprinnelige forslaget for kjøreplan, i tråd med innspill fra FU, så mener vi at lunsjen bør begynne tidligere, heller enn at resten av disputasen begynner senere.
- Vi mener at det *klare utgangspunktet* bør være fysiske opposisjoner, men at det kan etableres et snevert unntak for tilfeller der praktiske hindringer vanskeliggjør dette.

English version:

Minutes from meeting in group B regarding proposed changes to the current arrangements for the trial lecture and the public defence

Briefly on the background for the meeting and the meeting itself

The faculty has established a working group with the mandate to propose changes to the current arrangements for the trial lecture and the public defence. The group submitted a draft report on 5 May 2025. The group's representatives from group B, Tollef Otterdal Heggen and Linda Midtun, arranged a meeting with group B on 15 May 2025 to discuss the proposed changes. Attendance was relatively good, especially among the Ph.D.-students. The attendees managed to reach agreement on important points. This agreement is summarized in the following.

The thesis:

- We acknowledge that it is unnecessary to print 70 physical copies of theses, but contend that 25 is insufficient. We suggest that 45 physical copies are routinely printed.
- We are positive towards digital distribution of theses to the research community prior to the public defence, in order to give the research community the opportunity to familiarize with the theses. However, we hold that a good and solid solution for “read only”-access should be a precondition for such distribution, in order to counter

illegitimate use of theses. With such a solution, we support the suggestion that the candidate routinely distributes the thesis to the research community 14 days before the public defence. With such a solution, we also support that the Ph.D.-coordinator should be allowed to distribute the thesis. Considering, however, the increased distribution of the thesis this would lead to, and the accompanying potential for illegitimate use of theses, we believe that each individual candidate should be allowed to oppose distribution by the Ph.D.-coordinator.

The trial lecture

- We believe that the suggestion to split the trial lecture from the public defence will be a good solution for many candidates. However, we wish to emphasise that the time after submission is uncertain for many candidates. Some start in a new job. Some move to a new place. Such circumstances can make it difficult for certain candidates to first prepare for and hold a trial lecture, and then later prepare for and participate in a public defence. In light of this, we contend that splitting the trial lecture from the public defence should be an option to the current arrangement, rather than a replacement. On this basis, we support a solution where the suggested split is the general rule, but with an exception for candidates that will meet practical difficulties with the new arrangement. For such candidates, the current arrangement with the trial lecture falling closely in time to the public defence, should be available as an option. We do not think that the threshold for getting such an exception should be high.
- We are positive towards the suggestion of establishing an internal committee responsible for determining the subject for trial lectures, and for evaluating trial lectures. We are also positive to this committee comprising of the leader of the committee for the public defence, the candidate's nearest leader ("personalansvarlig") and the dean of education. We believe that the guidelines should make explicit that this committee determines the subject for the trial lecture. Furthermore, we hold that the guidelines should make explicit that this committee "should" consult the supervisor of the candidate before choosing the subject. We also hold that the guidelines should make explicit that this committee "should" consult course managers, insofar as relevant. Moreover, we contend that the guidelines should require the leader of the internal committee (who is also the leader of the committee for the public defence) to read the thesis before the internal committee determines the subject for the trial lecture.
- We do not believe that it is necessary or appropriate to provide strict guidelines or limits for the internal committee when it comes to the choice of the subject for the trial lecture.
- We are positive towards streaming of trial lectures.
- We contend that the publishing of recordings of trial lectures online, or the use of such recordings for teaching purposes, should be contingent on consent from candidates.

The public defence

- We are positive towards the suggestion that the candidate presents the thesis at the public defence.
- We believe that it is necessary with a *short* toilet break between the oppositions of the first and second opponents.
- If the lunch is to be prolonged compared to the suggestion in the first draft report, in line with the suggestion from the faculty research board, we believe that it should start earlier, rather than the rest of the defence starting later.
- We contend that the *clear main rule* should be physical oppositions, but that a narrow exception can be made for situations where practical difficulties make hybrid oppositions necessary.

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 28/25
Møtedato: 03.06.2025
Journalnummer:

Gjennomføring, fråfall og kandidatar som er lengeverande i ph.d.-programmet.

Bakgrunn

I januar 2024 utarbeidde fakultetet ei sak til FU (sak [9/24](#)) om gjennomstrøyming i ph.d.-programmet. Bakgrunnen for saka var at det i ph.d.-utdanningsmeldinga for UiB i 2022 kom fram at kandidatar ved Det juridiske fakultet i gjennomsnitt brukar lenger tid på å ferdigstille avhandlinga enn kandidatar ved andre fakultet. Dette var basert på statistikk for 2022. Ei gjennomgang av tala for ein lenger periode viste at 2022 var eit unormalt år for fakultetet, og at fakultetet i eit lenger tidsperspektiv ikkje skil seg ut frå andre fakultet i same grad. Likefullt ligg fakultetet litt over gjennomsnittet til UiB på tid frå oppstart til fullføring av doktorgradsprosjekt.

Fakultetet ynskjer å halde auge med utviklinga av gjennomstrøyming på ph.d.-programmet, og vi har difor henta fram tal som syner gjennomstrøymingsstatistikken for dei nyaste kulla. I samband med fokuset på gjennomstrøyming er det også naturleg å adressere kandidatar som er på overtid, men framleis tilknytt ph.d.-programmet.

Gjennomstrøyming og fråfall i ph.d.-programmet av kulla som starta i 2018-2021

I FU-sak 9/24 vart det nytta talmateriale frå DBH. I etterkant er det ikkje blitt publisert ny statistikk frå DBH innanfor dette temaet, og denne saka er difor basert på interne data frå FS. Her har vi henta ut informasjon om kulla med oppstart frå 2018 til 2020. Kandidatar som starta seinare enn dette er framleis innanfor normert tidsplan, og vi har difor ikkje grunnlag til å hente ut gjennomføringsstatistikk for desse enno. I tabellen under ser vi først tal frå Det juridiske fakultet, og deretter tal frå UiB totalt.

Gjennomføringsstatistikk ph.d. for kull med oppstart 2018-20			
	Kull med oppstart 2018	Kull med oppstart 2019	Kull med oppstart 2020
Juridisk fakultet:			
Antall nye ph.d.-kandidatar i programmet	8	8	7
Antall kandidater i dette kullet som har disputert (pr mai 2025)	4	5	2
Antall kandidater som har avbrote ph.d.-løpet (pr mai 2025)	1	2	1

Gjennomsnitt bruttotid (start til beregna slutt eller innlevering dersom levert)	67,6 mnd	56,4 mnd	56,2 mnd
Gjennomsnitt nettotid (her er permisjon mm. trekt i frå)	57,2 mnd	43,5 mnd	45,9 mnd
UiB totalt:			
Antall nye ph.d.-kandidatar i programmet	301	252	248
Antall kandidater i dette kullet som har disputert (pr mai 2025)	198	152	111
Antall kandidater som har avbrote ph.d.-løpet (pr mai 2025)	33	19	13
Gjennomsnitt bruttotid (start til beregna slutt eller innlevering dersom levert)	59 mnd	56,6 mnd	53,6 mnd
Gjennomsnitt nettotid (her er permisjon mm. trekt i frå)	42,3 mnd	41,5 mnd	40,5 mnd

Kjeldemateriale er henta frå FS-rapport «944.001 Gjennomstrømmingstall for dr.gradskandidater»

Vi ser at det er variasjonar frå år til år, både ved Det juridiske fakultet og i tala for UiB totalt. Vi ser samstundes at kandidatar frå Det juridiske fakultet generelt sett bruker litt lenger tid på gjennomføring enn snittet er for UiB.

Det verdt å nemne at desse kulla ikkje er komne inn under den nye opplæringsdelen i ph.d.-programmet (med unntak av dei kandidatane som starta seint på året i 2020). Den nye opplæringsdelen er utforma blant anna med tanke på å betre gjennomstrøyminga i ph.d.-programmet, med ei oppbygging som skal tilrettelegge for at kandidatane kjem tidleg i gang med skriving parallelt med at dei gjennomfører emna i ph.d.-utdanninga. Interne evalueringar av den nye opplæringsdelen har vist at kandidatane er nøgde med opplæringsprogrammet, og har også ført til vidare utvikling av programmet (mellom anna med endring av emnet PHDJUR901 FU-sak [10/24](#), og gjennomføring av pilot til nytt emne i vitskapsteori FU-sak [11/24](#)). I kva grad den nye opplæringsdelen vil vise utslag på gjennomføringsstatistikken vil vi først kunne sjå når kullet som starta i 2021 er ferdige med normert tid.

Kandidatar som er lenge i programmet etter at normert tid for ph.d.-perioden er over

Fakultetet ynskjer å sjå på rutinar og praksis for korleis ein føl opp dei ph.d.-kandidatane som er på overtid, det vil seie kandidatar som har gått over normert tid og der tilsetjingsperioden er gått ut. Fakultetet har fleire slike kandidatar, inkludert nokre som har vore i programmet i godt over det dobbelte av normert tid.

Per i dag har fakultetet eit tak på kor lenge kandidatane kan behalde tilgang til infrastruktur (som td. kontorplass og IT-utstyr) og rettleiings-ressursar etter at tilsetjingsperioden går ut.

Dette handlar om at infrastruktur og rettleiing er ressurskrevjande for fakultetet, og difor kun kan bli tilbuddt ein kort periode etter at tilsetjingsperioden til kandidaten er over. Men fakultetet har i stor grad latt kandidatane behalde den formelle studieretten på ph.d.-programmet, samt IT-konto ved fakultetet så lenge kandidatane rapporterer at dei framleis jobbar med ph.d.-prosjektet og ynskjer å fullføre. Fakultetet kontaktar med jamne mellomrom kandidatar som er lengeverande i programmet for å be om statusoppdatering på prosjektet. Så lenge kandidaten rapporterer at hen framleis jobbar med prosjektet, har kandidaten få stå vidare i programmet. Dette er delvis grunngjeve med at fakultetet ikkje ynskjer å lukke døra til nokon som vil fullføre ph.d.-prosjektet sitt. Det er også praktisk mogeleg for fakultet å la kandidatane stå i programmet, då det ikkje krev noko særleg ressursar frå fakultetet. Denne ordninga gjenspeilar seg i fakultetets gjennomstrøymingsstatistikk, då dei lengeverande kandidatane påverkar gjennomsnittstida for innleveringar ved fakultetet.. Det er viktig å notere seg at kandidaten framleis kan levere inn avhandlinga sjølv om hen er skriven ut av programmet. Den praktiske konsekvensen for kandidaten er at hen ikkje lenger kan ta ph.d.-kurs eller delta på aktivitetar i regi av ph.d.-programmet, og vil ikkje lenger vere formelt tilknytt fakultetet. Samstundes er dei fleste faglege aktivitetane i regi av forskargrupper ved fakultetet opne.

Fakultetet ynskjer no å utforske mogelegheiter til å avslutte studieretten til kandidatar som er på overtid, og der ei fullføring av prosjektet framstår lite realistisk. I samband med denne saka har vi undersøkt korleis rutina for forlengelse av studierett etter utgått ph.d.-periode er ved eit utval andre fakultet:

Ordningar ved dei andre fakulteta

Ved Psykologisk fakultet er det praksis at kandidatane vert kontakta med melding frå FFU om at dei (saman med rettleiar) skal utarbeide bindande tidsplan for ferdigstilling. Denne planen er avgjerande for å få forlenga studierett. Fakultetet opererer med følgjande tidsfristar: Kandidaten har vanlegvis fått to månader til å levera sluttføringsplan, og dersom planen vert godkjent, er det gjeve ein frist på 6-12 månader før avhandlinga skal leverast. Manglande innlevering kan resultere i utskriving om lag eit år etter første brev vart sendt. PSYFA fortel at dei i fleire tilfelle også har arrangert særskilte møter om enkeltkandidatar sin progresjon, og har gode erfaringar med denne praksisen. Fleire lengeverande kandidatar har fullført ph.d.-utdanninga si etter å ha fått slik oppfølging, og fakultetet har også sett at vanskelege saker har vorte løyste.

Ved Humanistisk fakultet må kandidatar på overtid søke om å få forlenga studierett i ph.d.-programmet. Det kan søkast om forlenging for inntil eitt år, og det er mogeleg å søke fleire gonger. Vilkår for forlenging er at det føreligg ein plan for ferdigstilling, og at instituttet kandidaten høyrer til stiller med rettleiar. Dersom det ikkje blir søkt om forlenging lar fakultetet studieretten utgå. Sidan statusen for dei som er på overtid må følgast opp manuelt i FS tar fakultetet ein gjennomgang i samband med semesterregistrering og framdriftsrapportering

Ved Fakultet for naturvitenskap og teknologi må kandidatane aktivt søke om forlenging, ellers blir dei automatisk skrivne ut av programmet når finansieringsperioden for ph.d.-stillinga er over. Søknadsfrist er 2 månader etter utgangen av finansieringsperioden, og søknaden må innehalde ei oversikt over kva som er fullført og publisert og kva som gjenstår av ph.d.-arbeidet. Stadfesting frå rettleiar om vidare rettleiing må leggst ved søknaden. Det skal inkluderast ein detaljert plan for vidare framdrift. Søknaden kan innvilgast dersom instituttet finn at prosjektet vil kunne gjennomførast i forlengelsesperioden, samt at instituttet

har høve til å tilby naudsynt rettleiingsressursar og infrastruktur. Det er mogeleg å søke om forlenging fleire gonger.

På Samfunnsvitskapleg fakultet må alle ph.d.-kandidatar som er meir enn eit halvt år på overtid søke om forlenging. Søknaden skal innehalde ein detaljert og realistisk framdriftsplan for slutføring av ph.d.-utdanninga, og inkludere informasjon om: rettleiar, kva som er ferdigstilt og kva som gjenstår av ph.d.-arbeidet, status for opplæringsdelen, disponibel tid til ferdigstilling av avhandling og estimert tidspunkt for innlevering. Kandidaten må legge ved ei anbefaling frå instituttleiar og hovudrettleiar med stadfesting om rettleiing i forlengelsesperioden. Søknaden behandast av dekanatet. Det er mogeleg å søke om forlenging fleire gonger. Så lenge instituttet anbefaler forlenging så har fakultetet for vane å innvilge det.

Vidare oppfølging ved fakultetet

Utfordringar knytt til gjennomstrøyming og fråfall i ph.d.-programmet kan ha mange ulike og ofte nokså samansette årsaksforklaringar for dei det gjeld. Både regulering av opptak av kandidatar i programmet (krav til prosjektskisse), livsfase for kandidatar i programmet, tilgjengelege faglege nettverk for kandidaten på fakultetet og dei høge krava til sjølvstende som stillast til rettsvitskapelege arbeid er døme på faktorar som kan påverke moglegheitene til å kunne gjennomføre på normert tid. Det er foreløpig for tidleg å seie om omlegginga av ph.d.-programmet har hatt tilsikta effekt når det gjeld å betre gjennomstrøyminga. Det anbefalast at Forskningsutvalet får seg forelagt rapport over gjennomstrøyming kvart år og vurderer behovet for å iverksette tiltak.

Forskningsutvalet inviterast i dette møtet til ein open diskusjon om det i lys av praksis som er belyst frå andre fakultet bør vurderast å etablere nye rutiner for studierett på ph.d.-programmet vårt, til dømes slik at det må søkast om forlenging og fremleggast ein plan for fullføring for å oppretthalde studieretten.

Forslag til vedtak:

1. Forskningsutvalget tar redegjørelsen for gjennomstrøyming og frafall for kull med oppstart 2018-2020 til orientering.
2. Forskningsutvalget vil overvåke behovet for tiltak og ber om å bli forelagt tilsvarende sak våren 2026.

Ragna Aarli
leiar

Karoline Aksnes
ph.d.-koordinator

27.05.2025
KARAKS

Utvalg: Forskningsutvalget ved Det juridiske fakultet
Sak: 30/25
Møtedato: 03.06.2025
Journalnummer:

Møteplan for FU høst 2025 og vår 2026

Vi legger etter tidligere mønster opp til en møteplan med 3 møter i høstsemesteret og 4 i vårsemesteret. Møtene legges slik at de passer med møteplanen til Studieutvalget og Fakultetsstyret for samme periode.

Styremøte	SU-møte	FU-møte
Høsten 2025		
12. august konstituerende styremøte		
16. september	27. august	26. august
4. november	15. oktober	14. oktober
9. desember (16. des)	19. november (26. nov)	18. november
Våren 2026		
10. februar	21. januar	20. januar
24. mars	4. mars	3. mars
19. mai	29. april	28. april
23. juni	3. juni	2. juni

Det er tatt hensyn til følgende:

Høstferie 6. oktober – 10. oktober 2025

Vinterferie 23. februar til 27. februar 2026

Påskeferie 30. mars – 6. april 2025

forslag til vedtak:

Møtedatoer for Forskningsutvalget høsten 2025 og våren 2026 blir som foreslått i skjema.

Ragna Aarli
leder

Ingrid Birce Müftüoglu
sekretær

27.05.25

INMU